

LONDON, 20. MARCA 1971.

LETO XXIV. ŠTEV. 381.

KRPANJE USTAVE

V skoraj 200 letih so se Združene države Amerike zadovoljile z dobrih 20 amandmajev svoje zvezne ustave. V manj kot 20 letih potrebuje jugoslovanska ustava že 40 amandmajev, pa še ni verjetno, da bo kljub krpanju vsaj približno tako dobro delovala kot ameriška. Poučno je primerjati, kako se obnašajo do ustave v različnih deželah. Amerikanci so se zadovoljili z najosnovnejšim. V ustavi so določili zakonodajno oblast, način volitev in pristojnosti te oblasti. Na isti način so določili izvršno oblast v predsedniku ZDA. Postavili so zvezna sodišča in jim določili kompetence. Določili so odnose med posameznimi državami in način sprejemanja novih. Določili so še, kako bodo ustavo spreminjali in so se nato oddahnili. Potem so dodali spisek državljanskih svoboščin in dve kratki pojasnili delitve oblasti med federacijo in državami. Vse to so opravili še pred koncem 18. stoletja. V naslednjih 170 letih so preurejali volitve predsednika, odpravili suženjstvo, uvedli splošno volilno pravico, podelili volilno pravico ženskam ter vpeljali in odpravili prohibicijo. Cela ustava se da površno povzeti v teh nekaj vrstah, ker je omejena na najnujnejše. Vsake toliko izrecno omeni, da bo kongres to ali ono stvar določil bolj podrobno z zakoni. Zakonodaja v teh 184 letih od sprejetja ustave je bila seveda obširna. Zakoni so se mnogokrat spreminjali, dopolnjevali, izključevali in ukinjali. Ustava pa je ostala.

V Jugoslaviji pa so imeli v 25 letih po vojni že dve, tri ustave - kar vprašajte kakšnega jugoslovanskega pravika, naj hitro odgovori, koliko jih je bilo, pa se bo gotovo zmešal, ker so bili vmes tudi ustavni zakoni, ki so nekam protiustavno postavili vse skupaj na glavo. Po najnovejših predlogih 21 amandmajev, ki so bili objavljeni ob koncu februarja, je stvar tako zapletena, da je pravnik in stari partizanski sodnik Vlado Krivic dejal, da se nihče več ne spozna, kaj je še v veljavi in kaj ne več. Še tako površen povzetek samo teh novih amandmajev bi vzel dobro stran, kajti vtikajo se v take podrobnosti, kot je način samoupravljanja v bankah in denarnih ustanovah, ali pa pedantno določajo, kdo se sme pogovarjati, da bi pogovarjanje veljalo za usklajevanje mnenj z republikami in pokrajinami.

Pristop k jugoslovanskemu problemu je kajpak popolnoma drugačen kot v ameriškem primeru. Navsezadnje se je treba spomniti, da so začeli pripravljati sedanje predloge na Titovo pobudo, ko je sprožil zamisel predsedstva SFRJ. Potem so se sprožile zahteve, da bi omejili funkcije

federacije in bi dali republikam več oblasti. Ti dve zahtevi bi se še nekako dalo zajeti v amandmaje, tako da bi bili razumljivi. Toda Jugoslovani so ustavni čvekači. Radi imajo gostobesedne izjave in doneče, puhle deklaracije. Dolgo so se pripravili o tem - in pripirov še ni konec - ali je Jugoslavija skupnost narodov, narodnosti, republik in pokrajin ali pa skupnost delovnih ljudi. Ne ena ne druga izjava kajpak ne pomeni nič otipljivega. Nihče ne bo nič dosegel, če bi se pred sodiščem skliceval na eno ali drugo izjavo, ker sta obe čisto filozofiranje in je pomembno le tisto, kar se skriva za besedami, ne pa besede same. Pristaši večje ali manjše samostojnosti republik so se namreč uvrstili eni med zagovornike skupnosti narodov, drugi pa skupnosti delovnih ljudi. Sami frazi nič ne pomenita, toda pogledi, ki se za frazami skrivajo, so pomembni. V ustavnih predlogih so dosegli kompromis, in se zedinili, da bodo oboje vtaknili v ustavo; čustva so bila na obeh straneh premočna, da bi kdo popustil. In takih kompromisov, ko so natrpali v ustavo vsaj dvakrat preveč besed, je v predloženih spremembah veliko.

In ko so bili že enkrat pri tem, da v ustavo natlačijo besed kot slame v slamnjačo, je vsak hotel dodati še svoj šop. Samoupravljanje je seveda pomembno; torej moramo tudi o njem govoriti. Potrebni bi bili zakoni o uporabi in naložbah kapitala; zakaj jih ne bi na zaviti način spravili v ustavo, da nasprotnikom zavežemo jezik? Toda prikriti jih je treba s poplavo besed, da ne bi nasprotnike preveč bodli v oči. Tudi vsenarodna obramba je pomembna stvar, torej dodamo še to. Z republikami je križ, ker se včasih sploh nočejo pogovarjati ne med sabo ne z zvezno vlado; torej zapišimo v ustavo, kako naj usklajajo mnenja. Potem pa še zapišimo, da naj se podjetja samoupravno sporazumevajo. Če je tako, pa tudi dodajmo, kaj je družbeno dogovarjanje. In tako dalje. Potem si lahko predstavljamo, kakšna godlja nastane. Oziroma, če se povrnemo na prvotno prispodobo, postane slamnjača tako trda in okrogla, da ni na njej več mogoče spati. Prvoten prenos oblasti na republike se na primer v slami tako izgubi, da zvezna vlada spet zamuja z gospodarskimi ukrepi, ker ne ve, kakšne gospodarske funkcije bodo zvezi še ostale.

V tem je kajpak razlika. Tisti, ki so pripravljali ameriško ustavo, so bili trezni možje, ki jim je šlo za praktičen učinek. Očitati jim je mogoče kapitalistične interese in take reči, ni pa jim mogoče očitati nejasnosti ali čvekavosti. Tisti, ki pod Kardeljevim vodstvom pripravljajo jugoslovanske spremembe, pa preveč govorijo in premalo mislijo.

TRI SODBE

V Mariboru se je zgodilo nekaj nezaslišanega. Ljudje, ki so bili obtoženi sodelovanja z ustaši in delovanja proti narodu in državi, so bili oproščeni in izpuščeni (gl. Od meseca do meseca). Kaj takega se v novi Jugoslaviji menda še ni zgodilo. Odkar so med vojno na zloglasnih procesih položili temelje revolucionarnega sodstva, je vladalo zlato pravilo, da so sodne razprave zaradi političnih prestopkov le tribuna, na kateri je treba ožigosati politične nasprotnike in jim nagnati strah v kosti. S takimi malenkostmi, kot je preiskava dokazov in pravična sodba, da bi dognali, ali so obtoženi res krivi ali ne, se sodišča niso ukvarjala. Če te je Ozna dobila v kremplje in te je končno poslala pred sodišče, so sodniki vedeli, kaj je njihova socialistična in revolucionarna dolžnost. Ni treba segati daleč v zgodovino in brskati po stalinistični zapuščini, da bi našli ogabne primere.

Na lepem pa vstane sodnik v Mariboru in zaradi pomanjkanja dokazov oprostí obtožence. Te so obtoževali o- durnih zločinov, kajti tudi nekomunist se mora zgražati nad podstavljanjem min, ki ubijajo nedolžne ljudi. Ni si mogoče predstavljati, da bi kdorkoli - z izjemo zločinsko navdahnjenih teroristov - simpatiziral z ljudmi, ki mine pripravljajo. Ne samo politični, ampak tudi čustveni razlogi so bili torej uperjeni proti obtožencem. Pa vendar se je sodnik povzpел na višino, kjer je bila pravična sodba mogoča. Ni sodil ne po političnih predsodkih ne po čustvih, ampak po predloženih dokazih. In ti so bili nezadostni.

Pri obrazložitvi sodbe je sodnik izrazil bojazen za ugled jugoslovanskega sodstva, češ da bi bilo prav, če bi bili mariborskim obtožencem sodili skupaj z Miljenkom Hrkačem, ki je bil sojen in obsojen zaradi podtikanja min. Sodnikova bojazen je bila nepotrebna. Ugled jugoslovanskega sodstva doslej ni bil zavidanja vreden. Ima sloves umazanega balkanskega totalitarnega sodstva, ki je v zasebnih zadevah počasno, okorno, nesposobno in tudi podkupljivo, v kazenskih zadevah pa prav tako počasno, okorno, nesposobno in še kruto povrhu, kadar gre za politične prestopke. Šele mariborska sodba mu je dodala nekaj sijaja.

Kako čudna so sicer pota jugoslovanske pravice, kaže primer Miljenka Hrkača. Pred dobrim letom je njegov proces tekел po izglajenih kolesnicah: vse je priznal, sam sebe je obtoževal in bil obsojen na smrt. Obsodba ga je presenetila, ker so mu preiskovalci po stari navadi obljubljali preje, da bo milo sojen, če bo na razpravi priden in bo vse priznal. Po obsodbi so začeli z njim barantati: izdaj pajdaše, pa se boš izmazal. Tudi to je stara umazana navada, in o vsem tem smo brali v Sirčevi knjigi "Nesmisel in smisel". Kaj se je kasneje zgodilo, je težje ugibati, kajti nekje se je zataknilo. Kot kaže, je Hrkač blebetal in obtoževal vse vprek, samo da bi rešil svojo kožo. Preiskovalci so se preveč zanašali na stare metode in se niso pobrigali za temeljite dokaze. Po dolgi in zapleteni ponovni razpravi, kjer je Hrkač vse svoje prejšnje pričevanje postal avil na glavo in kjer se ni nič razčistilo, ampak vsa zamešalo, so ga še enkrat obsodili na smrt. Kaj drugega od beograjskega

sodišča ni bilo mogoče pričakovati, a proces je bil tako zmešan, da celo poslanci v zvezni skupščini niso bili zadovoljni.

Drgi primer čudnih poti jugoslovanske justice je bila razprava proti Rullmannu in dvema Jugoslovancema pred vojaškim sodiščem v Beogradu. Tudi ta razprava se je vlekla in vlekla, a javnost nima pojma, kaj se je dogajalo, ker je bilo vse zavito v strogo tajnost. Utemeljena je domneva, da se sodišče ni balo, da bi razodelo vojaške in državne skrivnosti, ampak da bi spravilo v zadrego visoke jugoslovanske vojaške kroge ali pa morda ljudsko republiko Nemčijo. Ni dvoma, da je bilo govora o Gošnjakoví upokojitvi. Ni dvoma, da je Gošnjak letel, ker je pripravil operacijske načrte tako, da je jugoslovanska armada stala obrnjena proti Italiji in Avstriji, nezavarovan hrbet pa je imela obrnjen proti vzhodnim sosedom, odkoder ji je grozila Sovjetska zveza. Morda je Rullmann vohunil za Vzhodno Nemčijo. Vse to so nerodne zadeve, ki so jih voditelji v Beogradu hoteli zamolčati. Zato so uprizorili tako tajinstven proces, ki spet enkrat ni dvignil ugleda jugoslovanskemu sodstvu.

KRUHA SO HOTELI

Spet je prekipelo v socialistični državi, tokrat na Poljskem. Ni mogoče prerokovati, kako se bo stvar razvijala, vendar ni dvoma, da decemberski dogodki ne bodo imeli daljnosežnih posledic samo za Poljake, ampak bodo še dolgo odmevali po vsem socialističnem svetu. Tudi jugoslovanske komuniste prizadenejo poljski dogodki bolj, kot bi radi pokazali. Čeprav niso del socialističnega tabora, jih notranje previranje v tem taboru zanima in skrbi. Poročila v jugoslovanskih časopisih o dogodkih na Poljskem so bila sprva sicer skopa in zadržana. To se redno dogaja pri nepričakovanih in politično kočljivih dogodkih iz dveh razlogov. Prvi razlog je enostavna časnikarska nesposobnost Jugoslovanski časnikarji niso sposobni, da bi dojeli, kaj se važnega dogaja. Revolucionarna časnikarska tradicija jih je naučila, da je pomembno, če Tito kihne ali se Kardelj odkašlja, ali pa če partijski forum mlati kupe prazne slame. Kadar se kaj zares pripeti, ne dojamejo pomena, ker so navajani pisati po nareku, ne pa misliti z lastno glavo. Drugi razlog je partijska previdnost, ker se silno boje zameriti Moskvi in jo nočejo po nemarnem izzivati. Izvršni biro Zveze komunistov Jugoslavije, tisto vrhovno partijsko telo, ki ga je Tito postavil, da bi bdelo nad mislimi in dejanji komunistov, je dolgo čakalo, predno se je oglasilo. O Poljski je razpravljalo 24. decembra in nato izjavilo, "da je urejanje nastalega položaja zadeva komunistov, delavskega razreda in poljskega ljudstva. ZKJ razume vzroke, ki so privedli do tragičnih dogodkov, pa tudi posledice, nastale zaradi dosedanjega razvoja na Poljskem. ZKJ razume prizadevanja vodstva PZDP (poljske partije), ki išče izhoda iz tega položaja v tesnejšem povezovanju partije z delavskim razredom in delovnimi ljudmi..." Kasneje, ko je Gomulka odletel in se je jasno pokazalo, kam pes taco moli, ter je postalo očitno, da tudi Moskva priznava novo vodstvo in vsaj zaenkrat ne

bo poslala slavne rdeče armade zatirati bratsko delovno ljudstvo, se je poročanje v jugoslovanskih časopisih popravilo. Beremo tudi precej pikrih pripomb o delavcih v baltskih mestih, ki so protestirali iz obupa, ker so že itak slabo živeli, pa so jim še grdo povišali stroške za hrano in najpotrebnejše. V slabo tolažbo je bilo tem delavcem znižanje cen televizijskih aparatov, ki si jih ne morejo privoščiti.

Iz jugoslovanskega pisanja je bilo mogoče razbrati nekaj posmeha, kajti v Jugoslaviji televizijski aparati in celo avtomobili niso več nedosegljiv luksuz. Vendar je posmeh zamrl ob spoznanju, ki je za komuniste grozotno, sramotno, obtožujoče in zločinsko, da more socialistična dežela spraviti svoje lastne delavce v obup. Socialistična dežela, kjer vlada komunistična partija že dolgih 25 let, z bratsko podporo matere socializma, mogočne Sovjetske zveze, v povezanosti z mednarodnim proletariatom in tako dalje, pripravi svoj lastni proletarijat do tega, da se iz obupa zateče k pouličnim demonstracijam. In na ulicah vlada delovnega ljudstva proti lastnemu delovnemu ljudstvu uporabi orožje. Ko delavci dobesedno zahtevajo kruha, jih ljudska in delavska oblast pozdravi s - strelji. Včasih so zaradi takih reči ljudje agitirali in požrtvovalno delovali za revolucijo. Zdaj pa so se ostareli agitatorji in revolucionarji postavili na drugo stran barikad in zaukazujejo, naj se strelja na neoborožene delavce.

Kakšen socializem naj bi to bil, da so delavci prisiljeni v obupno pritožbo proti slabemu življenju in črno obtožbo vladajočega razreda? Nas, ki smo že od nekdaj trdili, da je ta socializem surov in pokvarjen, nasilen in izkoriščevalski, delavski punt ni ne presenetil n e razočaral. Nasprotno, potrdil je naše staro mnenje. Toda kljub izprijenosti, ki jo povzroča oblast, ostane med komunisti nekaj idealizma, pa naj se imenuje razredna zavest ali ideološka zgrajenost ali karkoli že. Nekaj idealizma ostane celo pod trdo lupino vsakdanjosti v vladajočem razredu. Vladajoče komuniste je pokvarila oblast, razočaral jih je oče Stalin, razbile so se jim iluzije o Sovjetski zvezi in s ciničnim nezaupanjem gledajo na mednarodno solidarnost proletariata. Pa vendar jim ostane kanček stare vere. Zato jih dogodki, kot so se odigrali decembra na Poljskem, globoko pretresejo. Nas taki dogodki potrdijo v starih spoznanjih in na žalost tudi v predsodkih; njim pa razrahljaajo predsodke in omajejo spoznanja. Pri tem jim zamre posmeh na obrazu.

Komunisti v Jugoslaviji se tolažijo, da se je vse skupaj dogodilo na Poljskem, kjer nimajo samoupravljanja, ampak jih tare državni kapitalizem. Pa vendar se niti na zunaj ne bahajo, da se kaj podobnega pri njih ne bi moglo pripetiti. Le nekaj tednov pred poljskimi dogodki so jugoslovanski voditelji svarili, da je treba zaustaviti inflacijo, ker bo sicer prišlo do političnih posledic in demonstracij, ki bodo hujše kot neredi po nogometnih tekmah. Kakšnih posledic so se bali, je pokazala Poljska. Lahko se hvalijo, da so se takim neredom zaenkrat še izognili, toda ne morejo se hvaliti, da bi bili pri njih nemogoči. Kljub vsem dosedanjim ukrepom je jugoslovansko gospodarstvo še zmeraj na zelo majavih nogah.

Ob vsem tem naj se komunisti zamislijo. Pretres, ki ga doživljajo, je zdrav in potreben, da se otresejo dogmatične ideološke navlake in postanejo bolj dovtetni za kritično svobodno presojo. Če se jim posreči, bo bodočnost zanje in za jugoslovanske narode lepša.

ZUNANJA POLITIKA

Lepo, da se je DELO razburjalo, ker je jugoslovanska javnost zvedela za Titov obisk v Združeni arabski republiki kasneje kot arabska javnost iz jugoslovanskih virov. Že nekajkrat smo opozarjali na podobne nesmisle; tudi o napovedi Nixonovega obiska v Jugoslaviji, na primer, je ves svet vedel prej kot Jugoslavlani sami, če niso poslušali tujih radijskih programov. Tak postopek z lastnimi državljani je primeren za absolutistično cesarstvo, ne pa za samoupravno demokracijo, s kakršno bi se radi postavljali v Jugoslaviji.

V sedanjem primeru, zaradi katerega je DELO sitnarilo v zunanjem ministrstvu (gl. Od meseca do meseca), sta razlaga in opravičilo lažja kot v prejšnjih. Spomniti se je namreč treba, da je 5. februarja potekalo premirje med Združeno arabsko republiko in Izraelom in da Egipčani do zadnjega trenutka niso hoteli reči, ali ga bodo podaljšali ali ne. Morda so Titu osebno sporočili svoje naklepe, toda javnost o tem ni bila poučena. Zato se Tito pač ni mogel vnaprej javno odločiti, da bo prav ob tistem času ali malo kasneje priletel v Kairo. Navsezadnje bi se mu lahko pripetilo, da bi ga spremljala izraelska letala in bi ga na kairskem letališču objela Golda Meir namesto Sadata. Take zadrege si že zaradi Jovanke ni mogel privoščiti. Bolje je bilo počakati, da se položaj razjasni in se premirje podaljša.

Na splošno pa je bilo sitnarjenje več kot upravičeno in je ljubljanskemu dnevniku v čast. V resnici vodi Tito zunanjo politiko kot kakšen absolutistični cesar. DELO je namigovalo, da je Uvalič dobival navodila neposredno od Tita brez vednosti zunanjega ministrstva. Prav glede Srednjega vzhoda se je Tito spet lotil obsežnega osebnega dopisovanja z voditelji velikih sil. Vsekakor se mu dobro zdi, da dobiva odgovore iz Moskve in Washingtona, koliko pa tako dopisovanje res hasne, je težko reči, ker zaradi absolutističnega prezira delovnega ljudstva ne pride v javnost. Toda sodeč po prejšnjih akcijah, ki so bile posvečene sestankom nevezanih držav, evropski varnostni konferenci, ali pa še prej velikim voditeljem neuvrščenega sveta, Naserju, Nehruju, Nkrumahu in Sukarnu, tako dopisovanje ni vredno papirja, še manj pa stroškov posebnih odposlancev, ki sporočila raznašajo. Kljub posebni pozornosti se je eden od tistih velikih voditeljev, Sukarno, svoje dni spridil, se oklenil Kitajcev in se obrnil proti neuvrščenosti; z evropsko konferenco ne bo nič, dokler Sovjetska zveza ne potegne Ulbrichta za ušesa in ga prisili k ureditvi berlinskega vprašanja; nevezani pa so ostali zelo nepovezani.

Tito se še naprej igra svetovnega voditelja, kljub

temu, da tudi na Srednjem vzhodu nič ne vpliva in nič ne doseže, ker se zadovolji z vlogo arabskega zagovornika. Po podporo in navodila se Egipčani obračajo v Moskvo; Tito jim pride prav le kot strgan dohtar, ki govori njim v prid. Zunanji minister Tepavac, ki si - kot je videti od zunaj - predstavlja diplomacijo kot vezanje dolgih stavkov brez pravega pomena; podsekretar Anton Vratuša, ki svojo nedvomno inteligenco skriva pod mernikom; zunanji odbori zvezne skupščine, ki se meščasto sestajajo vsake kvatre; odbori za zunanje zadeve republiških skupščin, ki so od časa do časa glas vpijočega v puščavi - vsi ti nimajo pri Titovi zunanji politiki nobenega pravega pomena. Še manj pomena in vpliva pa ima delovno ljudstvo, v čigar imenu naj bi se to vse dogajalo.

Pri vsem tem pa jugoslovanska zunanja politika zanemarljivo vprašanja, ki se jugoslovanskih narodov zares tičejo in so zanje življenjsko pomembna. Kljub posebnim odnošajem s Sovjetsko zvezo jugoslovanska diplomacija ne more pregovoriti Moskve, da bi ukazala svojemu bolgarskemu kužku, naj neha lajati zaradi Makedonije. Kljub očitnim znakom jugoslovanska diplomacija ni zaznala avstrijskega odnosa do slovenske manjšine na Koroškem in ne pritiska, da bi Avstrija izpolnila državno pogodbo. Kljub dolgoletni italijanski trmi glede bivše tržaške cone B je bila jugoslovanska diplomacija presenečena, ko je Moro takorekoč segal po slovenskih ozemljih. Če je jugoslovanska diplomacija sploh zaznala, da je z Italijo in Avstrijo nekaj narobe, so si vse zvezne in republiške oblasti na vse kriplje trudile, da bi prikrile pravo stanje in uspavale ljudi s pravljicami o najbolj odprti meji in najboljših sosedskih odnosih.

Zunanji svet se začne na mejah in tam bi se morala začeti tudi jugoslovanska zunanja politika. Posvečati bi se morala interesom jugoslovanskih narodov, ne pa Arabcev ali Indije Koromandije. Na to so opozorili slovenski študentje v pismu zvezni skupščini (gl. Od meseca do meseca). Odločna izjava jim je v čast, čeprav je zavita v običajne birokratske fraze, ki so v občejanju z birokrati najbrže potrebne. Prav nič pa ni v čast ne slovenski skupščini ne Socialistični zvezi, da ob teh zadevah, ki se tičejo življenjskih interesov naroda, potuljeno molčita.

UREDNIŠTVO

KLIC TRIGLAVA

Zaradi naglo naraščajočih stroškov tiska, tiskarskega materiala in poštne, bi bili prisiljeni povečati naročnino KLICA TRIGLAVA. V teku 23-letnega izhajanja smo dvignili naročnino samo enkrat, ker smo vedno iskali odgovora za kritje dodatnih stroškov v ekonomizaciji procesa tiska, preden smo se obrnili do naročnikov. Tudi izboljšanje tiska, s prehodom na ofset, je treba gledati v tej luči, kar je omogočila ustanovitev posebne tiskovne zadruge Klica Triglava, ki se je v naprej odrekla vsakemu vmešavanju bilo v uredniške bilo upravne posle lista.

Od zadnjega povišanja, in edinega povišanja, se je cena drugih listov ponekod podvojila. Mi smo obdržali staro ceno v upanju, da bo pritisk pojenjal, a smo se končno mora-

LADISLAV J. BEVC

VETRINJSKO LETO

KLIC TRIGLAVA je v 378. številki, lani novembra objavil članek svojega političnega sodelavca pod naslovom "Spomenica 'Svobodnih Slovencev'". Takšno spomenico je poslal Narodni odbor za Slovenijo ameriškemu predsedniku, predeno je le-ta obiskal Jugoslavijo.

Rodomor, ki so ga leta 1945. izvršili komunisti nad slovenskimi domobranci, je takšnega obsega in tako usoden za Slovence, da moramo enotni in enotno zahtevati, da se krivica ugotovi in prizna pred mednarodnim forumom, da se žrtve rehabilitirajo s tem, da se jim vrne osebna in narodna čast, katera jim je bila odvzeta s surovim nasiljem, da se grobovi vseh teh žrtev označijo in uredijo v skladu s spoštovanjem do njih in s sočutjem do njihove tragične usode in da se omogoči sorodnikom in javnosti, da ob teh grobovih časti spomin mučencev.

Politični sodelavec Klica Triglava, ki je objavil uvodoma navedeni članek, je v zmoti, ko dvomi, da bi bila spomenica poslana v imenu Narodnega odbora in torej v imenu političnih strank, ki ga sestavljajo. Slovenska demokratska stranka seveda brez pridržka soglaša s to spomenico.

Pisec članka namiguje, da sem molčal na poziv 'Tabora', da se nekaj ukrene. Bodi povedano, da sem 6. oktobra 1970 sporočil 'Taboru' na njegovo drugo pismo z dnem 5. septembra 1970 obžalovanje, ker iz zdravstvenih razlogov nisem mogel odgovoriti na njegovo prvo iniciativo z dnem 9. marca 1970. Svetoval sem 'Taboru', da sam pripravi načrt pritožbe - tožbe - obsodbe tega zločina, zahtevajoč absolutno rehabilitacijo žrtev, ki naj bodo združene v skupni grobnici kot glasne priče njihovega idealnega tveganja za ohranitev demokratičnih pravic slovenskega naroda. Poleg objave naj bi se takšna izjava izročila 'Združenim narodom'. Nihče naj bi ne bil prezrt pri podpisu izjave. Izjava bi bila tako bistvenega in pragmatičnega značaja, da ne bi bila vezana na okrogle obletnice, to se pravi, da bi se ponavljala ob vsaki priložnosti, ob kateri bi stremela za zadostitvijo naših zahtev po spoštovanju človeških pravic.

Na moje pismo z dnem 6. oktobra 1970 mi 'Tabor' ni odgovoril. Da ne bi bilo še kaj nadaljnega uganjanja, izražam upanje, da članek političnega sodelavca Klica Triglava "Spomenica 'Svobodnih Slovencev'" ne pomenja odgovora ali pa odklonitve 'Tabora' na isto moje pismo.

li sprijazniti z dejstvi. Dvig naročnine smo iz praktičnih razlogov planirali za sredino februarja, ko je bila uvedena v Britaniji decimalna valuta. Ker pa nam je bilo zaradi skoro 2-mesečne poštne stavke onemogočeno izdati februarško številko, ker je ne bi mogli dostaviti, smo naknadno sklenili, da ostanemo še vedno pri stari naročnini, a da letos izdamo samo 11 številok namesto 12. Tako bo prišlo povečanje naročnine v poštah z letom 1972.

Gospodarski zapletljaji Velike Britanije

POŠTNI ŠTRAJK, ki je trajal sedem tednov in se je končal v začetku marca, je bil le zadnji dogodek v verigi zapletljajev, ki mnogim Britancem delajo sive lase. Laburistična vlada se je dolga leta junaško borila, da bi preprečila nesmiselno naraščanje mezd. Pri tem ni bila posebno uspešna, kar se je predvsem pokazalo v tem, da je morala leta 1967. devalvirati funt. Končno je pred volitvami, do katerih je po parlamentarni praksi v Britaniji moralo priti v lanskem letu, vrgla puško v koruzo, ker se je bala, da bo volitve izgubila, če ne popusti pritisku skrajne leve v stranki, po drugi strani pa je k temu pripomoglo tudi dejstvo, da sindikati podpirajo laburistično stranko denarno, pa se zato vlada ni mogla dovolj močno upirati pritisku nekaterih sindikalnih mogotcev. Kljub temu je volitve izgubila, ker kaže, da so se sredinski volilci nagnili h konservativcem prav zato, ker jim inflacija, ki izhaja iz pretiranih mezd, ni bila po godu.

Posledica laburističnega popuščanja je bila prava eksplozija zahtev po višjih plačah. Zahteve po 35 ali 45 odstotnem povečanju mezd so se začele pojavljati z vseh strani. Vsakomur, ki se mu sploh ljubi pregledati številke, je moralo biti jasno, da te zahteve nimajo prav nobene zveze z realnostjo. Takih poviškov ne more plačati nobeno podjetje, državno ali privatno. Saj namreč nekajkrat presega jo celo dobičke, preden je nanje plačan kakršen koli davek. Očitno je postalo, da zahteve sindikatov ni mogoče več imeti za borbo proti izkoriščanju, temveč za nesmiselno zaletavanje. To so delno priznali skrajneži med sindikalnimi voditelji sami, ko so izjavili, naj podjetja pač povečajo cene, če ni drugega vira za izplačilo poviškov. Razen tega so bile stavke predvsem v javnih podjetjih, kjer dobičkov pač ne dobi noben posameznik, kolikor jih sploh kaj je.

Stavkali so torej delavci sami proti sebi ali vsaj drug proti drugemu. Posebne vrste nesmisel je torej, da sindikati ene vrste podpirajo sindikate druge vrste, da lahko stavkajo, ker s tem povečujejo cene, ki jih končno plačujejo prav člani teh sindikatov. Še večji nesmisel je, da so nekateri sindikati grozili, da bodo stavkali za povišanje pokojnin. Kupna moč pokojnin je namreč padla prav zato, ker so sindikati nagnili cene navzgor.

Poseben izvor za dvig plač so tako imenovane proizvodne pogodbe v zvezi z zahtevo po primerljivosti plač. Spomin na brezposelnost v depresiji tridesetih let, ki je v Britaniji posebno živ, še danes plaši delavce, da skušajo z vsemi sredstvi braniti svoja delovna mesta, dasi so razmere danes, ko po svetu prosperiteta traja že najmanj dvajset let, docela druge. Zaradi take bojznanosti se sindikati upirajo uvajanju novih tehniških procesov, ki bi dvignili proizvodnost, a obenem zahtevali znižanje zaposlenosti v posameznih podjetjih. Temu se upirajo, dasi bi v normalnem pote-

ku dogodkov, odpuščeni prav lahko dobili novo zaposlitev in bi, medtem ko jo iščejo, prejemali precejšnje brezposelnostne podpore. Tako nastaja neverjeten položaj, da sindikalisti zahtevajo vedno večje plače, ki bi imele kak smisel samo, če bi naraščala proizvodnost, obenem se pa upirajo spremembam, ki bi proizvodne izboljšave sploh lahko šele omogočile. Podjetja, ki skušajo kljub temu napredovati, morajo zaradi takega stališča tako rekoč podkupovati delavce s tem, da z njimi sklepajo prav te proizvodne pogodbe, po katerih sindikati dovolijo uvedbo novih procesov, kot protiuslugo pa dobijo nesorazmerno visoko povišanje plač. Povišanje je nesorazmerno, ker je večja proizvodnost v veliki meri posledica boljših proizvodnih procesov, ki zahtevajo več kapitala, ne pa sodelovanje delavcev.

Stvar se še poslabša s tem, da sindikati v vseh drugih podjetjih, kjer se produktivnost ni izboljšala, zahtevajo pariteto, t. j. prav tako zvišanje plač, da njihovi delavci ne bi slabše opravili. V nekem smislu so take zahteve povsem upravičene, ker delavci v podjetjih z zvišano proizvodnjo dobijo višje plače, ne da bi k temu sorazmerno prispevali. Položaj je zelo podoben položaju v Jugoslaviji, kjer razlike med delavskimi dohodki nastajajo zaradi tega, ker nekatera podjetja delajo z visokimi dobički, druga pa z nizkimi ali celo z izgubo. Tudi v Jugoslaviji delavci zahtevajo primerljivost, ker ne vidijo, zakaj naj bi bili slabše plačani, če njihova podjetja ne uspevajo.

10 : 90 % POVIŠICA

Posebno poglavje so plače vodilnega in tehničnega osebja. To osebje je zadnja leta nekajkrat dobilo zelo visoke poviške, nad čemer so se vsi zgražali. Toda nihče pri tem ne pomisli ali pa noče pomisliti, da je davčni sistem v Britaniji tak, da mejna progresivna obdavčitev kmalu doseže 90 odstotkov. Zaradi tega sistema je vodilnim uslužbenecem treba dati ogromne bruto poviške, da se jim na čisti izplačani plači sploh kaj pozna. Od recimo 2000 funtov letnega poviška marsikomu ostane samo 200 funtov ali še manj. Da bi bila ironija popolna, se nekateri sindikalni voditelji sedaj prižadevajo, da bi organizirali tudi vodilno in tehnično osebje, tako da bi se to stavkalo proti vsem drugim. Na Švedskem se je nekaj takega že zgodilo.

Vse to vodi do položaja, v katerem delež dobičkov v narodnem dohodku vedno bolj pada in je še padel pod 10 odstotkov narodnega dohodka. Ker prihajajo sredstva za investicije skoro izključno iz dobičkov, so investicije tudi skopnele, tako da to vpliva na britansko gospodarsko rast, ki je že nekaj let katastrofalna. Obenem tudi razni penzijski fondi in zavarovalnice nalagajo v podjetja in izplačujejo zavarovancem premije, ki so odvisne od dobičkov.

Ker je zavarovanje v Britaniji zelo razširjeno, na ta način mnogi stavkajoči z eno roko sami sebi jemljejo, kar z drugo pričakujejo. Nevarnost je seveda tudi, da bo zaradi sedanje anarhije Britaniji usahnil še drugi vir investicij, namreč investicije iz tujine, predvsem iz Združenih držav. Ford je že zagrozil, da v Britaniji ne bo več investirjal, če se razmere ne uredijo.

Odgovor skrajnežev med sindikalnimi voditelji na vse to so fraze. Hugh Scanlon je nedavno na televiziji dejal, da je rešitev za problem preprosta: treba je ustaviti naraščanje cen in več investirati. Ker celo sedanje cene nekatera podjetja silijo v konkurz - cene ne krijejo stroškov proizvodnje, - so taki nasveti ali znak zlobe ali pa slaboumnosti. Od kod pa naj se investicije vzamejo? Če dobičkov ne bo, lahko samo iz davkov in davke bo država morala pobirati iz delavskih plač, ker so visoke plače že tako in tako preobremenjene. Nato se bo seveda zgodilo, kar se je zgodilo v vseh komunističnih državah. Namesto da bi podjetja skrbno investirala v proizvodnjo dobrin, ki jih ljudje potrebujejo, bodo investicije postale birokratske, politične, subjektivne, voluntaristične in kar je še takih izrazov. Tedaj bo produktivnost stagnirala in realne plače ne bodo naraščale kljub ogromnim investicijam in kljub temu, da bo vse nacionalizirano. In razni Hugh Scanloni in Jack Jonesi, ki bi tako gospodarstvo verjetno vodili, bodo iznenada ugotovili, da zanje veljajo prav vse ekonomske zakonitosti, ki veljajo za privatne podjetnike in konservativno vlado.

NORI IN NESPOSOBNI MENEDŽERJI

Seveda britanska vodstva podjetij tudi niso povsem nedolžna. Predvsem škodi vsaj politično in socialno manija za združevanjem podjetij. Res je, da včasih velikost podjetja prinaša gospodarske prednosti, toda to ne gre v brezkončnost. Velikokrat so združenja in spojitve samo posledica želje kakega menedžerja, da bi imel kar največ pod seboj. Seveda to danes menedžerjem daje kaj malo oblasti, ker je položaj po podjetjih tak, da že precej bolj odločajo sindikalni voditelji kot pa menedžerji. Prav nobene škode ni, da je absolutna oblast često nesposobnih menedžerjev v podjetjih skoro izpodkopana, toda nobene koristi od tega nima nihče, če je oblast in vpliv sedaj prešla v roke prenapetežev, ki opojeni s svojo vplivnostjo razbijajo. V velikih podjetjih pride rado tudi do tega, da postaja kontrola nad proizvodnjo - kakovostno in številčno, vedno šibkejša. To je redno primer, če podjetje ni v sposobnih in budnih rokah.

Skratka, resni sindikalni voditelji morajo zaradi enega ali drugega biti vsaj tako zaskrbljeni kot so dalekovidni in odgovorni podjetniki.

Nesreča ob vsem tem je še večja, ker večina ljudi sploh ne razume, kaj se godi. Nerazumljivo je, da vlada ne skuša javnosti informirati v večji meri. Tudi časopisje je nekako v zadregi. Nad vsem leži megla socialne sentimentalnosti. Toda tisti, ki se ji vdajajo, najbolj škodijo prav delavcem, ki jim hočejo pomagati.

IZVOZ DOBIČKA

NAJPREJ ČISTE RAČUNE, POTEM POGODBE!

V 'Delu' z dnem 9. januarja t. l. je bil priobčen pogovor med uredništvom in nekaterimi funkcionarji na visokih republiških položajih.

Vsekakor je treba pozdraviti vsako resno težnjo po uravnovešenju gospodarstva, povečanju delovnih mest v domovini, pravilnejšo razporeditev strokovnih moči in uvedbo delništva v nekaterih podjetjih. To pomeni, da doma spoznavajo, da je treba napakam stopiti na prste in nekaj ukreniti, sicer bo imela gospodarska kriza hude posledice.

Pri vsem tem pa se, - povsem v soglasju s teorijo dinamičnega ravnovesja družbenega razvoja, - pojavlja nevarnost, da bi prišlo do pretiranega odklona v smer, ki je nasprotna osnovni ideji humanističnega socializma in do sklepanja pogodb v podrejenem položaju nasproti tujim družbam. V omenjenem članku namreč stoji tole:

"...bi se morali vrniti h klasični obliki zaposlovanja, po kateri kapital sledi delovni sili, ne pa delovna sila kapitalu." - "...angažirati bi se morali na tem, da začnejo privabljati kapital v deželo". In dalje: "Tuje investicije zahtevajo pri nas določene pogoje. Naši predpisi doslej niso bili stimulatívni, zlasti kar zadeva repatriacijo dobička oziroma kapitala". Sledi: "...smo tudi v tezah, ki so bile v Sloveniji pripravljene za 18. sejo CK ZK Slovenije, predlagali ukrepe v tem smislu."

Tov. Barborič, sekretar za informacije IS SRS, pravi dalje: "Nekoliko bolj skeptičen sem, kar se tiče napredka liberalizacije naših predpisov o osebnem delu... verjetno šele v naslednji fazi, ko bomo postavili nove temelje ekonomskemu sistemu, dosežemo, da se bo tudi to vprašanje uredilo."

Prav. Nihče ne dvomi o tem, da ne bi določena količina tujih investicij poživila naše gospodarstvo in omejila izseljevanje. Zavedati pa se moramo, da si bo tuji kapital vedno poskušal podrediti naše gospodarstvo. V skrajni posledici bi Slovenija spet zašla na pot predvojne Jugoslavije, ko so tuje družbe vlekale dobičke iz naše zemlje, tujci pa so živeli pri nas in od našega dela kot v nekakšni polkoloniji. Mislim, da ni inteligentnega človeka, naj si bo že marksističnega ali krščanskega svetovnega nazora, ki bi želel, da bi se tako stanje ponovilo.

"Merodajni dejavniki" to nedvomno vedo. A vendar je potrebno še enkrat poudariti, da je omejiti izvoz dobička le na neizogibne primere in na čim nižjo mero.

Ali ne bi bilo bolj obrtni vrstni red? Da bi se najprej liberalizirali predpisi o osebnem delu, popravile krivice in napake iz dobe centralizma, razširilo delništvo in zaščitila pravično pridobljena posest? Obenem pa tudi že pripravil tak način obdavčenja, da bi bili pojavi privatnega in družbenega monopolizma že vnaprej onemogočeni. Šele potem, s čistimi računi, oziroma z

TRETJE PRESENEČENJE?

(Članek je bil poslan za februarško številko, Ur.)

Nobenega dvoma ne more več biti o tem, da je skupna izjava ZA ZAVAROVANJE SLOVENSKE SUVERENOSTI prišla ob pravem času. Če ta izjava ne bi lani proicirala za sedanje prehodno razdobje prej pridobljenih sistematičnih spoznanj o povojnem razvoju v Sloveniji in Jugoslaviji, bi danes ne imeli kaj ustvarjalno-kritičnega ali sploh zanimivega povedati o tamkajšnjih novih dogajanjih.

Ko je dne 21. septembra 1970 Tito presenetljivo napovedal spremembo predsedstva federacije v kolegialno ustanovo na paritetni osnovi republik, sem komentiral, da bodo potrebne tri nadaljnje "korenite spremembe" ("Potrebno bo tretje preseenečenje", KT 379). Na dveh izmed njih (zoženje zveznih pristojnosti in s tem zvezana preureditev zveznih organov) že delajo z izredno naglico, da bi tudi z njima ujeli marčni termin, ko Titu poteče sedanja predsedniška doba. Le o tretji (prenos središča nove zveze) doslej ni bilo slišati.

ODLOČILNA SOVPADNOST

Presenetljivi začetek in sledeča naglica novih dogajanj kažeta, da je razlago za ta spreminjanja iskati pri Titu samem. Brez njegove začetne pobude 21. septembra in formalnega predloga 14. decembra bi ne bilo ne tako širokih, še manj pa tako naglih spreminjanj. Kaj je Tita nagnilo k tako koreniti odločitvi?

Junija 1966 je Tito žrtvoval Aleksandra Rankovića. To je bil znak, da je uvidel neohranljivost jugoslovanskega unitarizma. Leta 1967 in 1968 je prišlo do prvih sprememb ustave, ki so nekoliko okrepile položaj republik. Medtem pa je gospodarska reforma, ki je bila začeta leta 1965 z namenom, da bi prenesla osnovno gospodarsko odločanje iz Beograda v podjetja in njihove banke ter v druge "samoupravne" ustanove, obtičala na svojih začetkih. Zato je v glavnem ostalo pri starem z dodatnimi novimi težavami. To je stopnjevalo navzkrižja med Beogradom in republikami; centralistično investiranje in politične subvencije z novo tiskanim denarjem ter razdeljevanje fiktivnih podjetniških dohodkov so tudi razbohotili inflacijo nad deset odstotkov. Gospodarski in politični položaj v visoko zadolženi in od zunanje trgovine zelo odvisni deželi se je tako zaostрил, da so resne spremembe postale neizogibne.

Ker v tem strnjenem komentarju naznačenega prepletenege, gospodarskega in političnega razvoja ni mogoče podrobno opisati in razčleniti, bo koristno, da ga kon-

cizno povzamemo. Nadaljevanje masivnega in diskriminacijskega investiranja, subvencioniranja in reguliranja od strani v Beogradu osredotočene "federacije" je preprečilo izvedbo gospodarske reforme iz leta 1965. Zato se je nujna potreba po tretji reformi zaostila v zahtevo, da se "federaciji" odvzamejo njene dosedanje gospodarske funkcije. Dozorelo je namreč prepričanje, da "federacija" že po svoji unitaristično-centralistični tradiciji v očigled številnih in velikih razlik med republikami in pokrajinami sploh ni sposobna vršiti gospodarskih funkcij v nediskriminatorsko skupno korist vseh: zvezni ukrep "a", ki bi služil trenutnim interesom republike "z", bi škodil drugačnim potrebam republike "y".

Toda sodobna gospodarstva ne morejo delovati brez usklajenih gospodarsko-političnih kategorij. Zato se je označena težnja po novi gospodarski reformi srečala s še nedoseženo osnovno narodno-politično težnjo po izvirni suverenosti republik. Iz tega srečanja se rojeva globoka ustavna reforma, ki naj centralizirano "federacijo" preuredi v resnično zvezo republik. Taka politična preureditev bi tudi bistveno potrebnim gospodarskim funkcijam zveze dala značaj medrepubliških sporazumevanj in s tem preprečila ponovitev škodljive unitaristično-centralistične gospodarske prakse dosedanje "federacije".

To srečanje gospodarske nuje in narodno-političnih teženj je, tako se zdi, uvidel in potrdil tudi Tito. Po zagrani gospodarski reformi se je on postaral za nadaljnjih pet let. Da bi mogel za seboj pustiti kaj boljšega kot grozljive alternative, se je moral odločiti za poskus naglega zdravljenja pri korenini. In tako je prišlo, da sta septembra 1970 sovpadli globoka gospodarska in politična kriza ter Titovo spoznanje, da se doba njegovega osebnega režima izteka. Samo ta akutna sovpadnost lahko razloži naglico sedanjih spreminjanj.

TVEGANA OCENA

Težko je pisati to oceno (18. januarja), ko dokončnih odločitev še ni, so pa pred durmi in bo ta komentar kmalu po natisu soočen z že sprejetimi spremembami. Vendar se to tveganje zdi vredno, ker je v tej ključni fazi prehoda še prav posebej potrebna konstruktivno-kritična presoja slovenskega razvoja.

Nedodelano in v marsičem še navzkrižno gradivo za predstoječe spremembe dopušča zaključek, da bodo po marčnih odločitvah načelne pristojnosti federacije zmanjšane na jedro skupne obrambe in zunanje politike, osnovnih značilnosti političnega in gospodarskega sistema ter enotnost domačega trga v enotno urejevanjih gospodarskih odnosih s tujino. Davki (z izjemo carin?) bodo prešli na republike, izvrševanje zoženih zveznih pristojnosti pa bo finan-

● zmanjšanimi dolgovi naj bi se začelo sklepati pogodbe s tujim kapitalom, ki presneto dobro ve, kako smo trenutno na psu in bo to okoliščino znal izrabiti v svojo korist.

ING. IVAN ŽIGON

cirano iz republiških prispevkov po ključu njih udeležbe na skupnem družbenem proizvodu. Ni pa še jasno, do kod bo izvrševanje štirih okvirnih pristojnosti nove zveze vezano na sprotno soglasje republik. Tudi še ni razvidno v koliko bodo zaradi zmanjšanja zveznih pristojnosti zoženi sedanji organi federacije in katere konkretne funkcije bo v sklopu dogovorjenih zveznih organov imelo novo zvezno predsedstvo.

Priprave na marčne spremembe se sicer vrše v raznih zveznih odborih in dokončne odločitve bodo sprejete v zvezni skupščini (zakaj ne z ratifikacijo republiških skupščin ali s plebiscitom, kot sem predlagal v članku "Potrebno je tretje presenečenje", KT 379?), toda v teh pripravah sprememb se primerjajo predlogi in bijejo zahteve posameznih republik. Če torej dokončno sprejete ustavne spremembe ne bodo zadostile prehodnim potrebam Slovenije, bo za ugotovitev politične odgovornosti potrebno primerjati končne nedostatke s predhodno predloženimi osnutki in zahtevami slovenske republike.

DVE NEVARNOSTI

V tem trenutku je najbolj potrebno opozoriti na dve je nevarnosti. Prva je v tem, da bi nove zvezne pristojnosti ostale tako ohlapno opredeljene, da bi se v poznejši politični in upravni praksi mogle ponovno bližati starim navadam beograjskega centralizma. V kolikor ta nevarnost ne bi bila popolnoma odstranjena, morda deloma tudi zaradi kratkega pripravljalnega razdobja, bi se Slovenija morala proti njej zavarovati z zahtevo, da mora biti izvrševanje vseh še ne dovolj preciziranih zveznih pristojnosti (kot n. pr. pristojnost za "ustanove in ukrepe za zaščito enotnega trga") podvrženo sprotni soglasnosti republik.

Druga nevarnost je v tem, da bi nova zveza ohranila podoben večzbornični zakonodajni mehanizem in masiven upravni aparat, kot ga ima današnja federacija. Ko to pišem, izgleda, da je večinska opredelitev osnovnega značaja nove zveze zadovoljiva. Nova zveza naj bi bila dogovorjena skupnost suverenih republik, "samoupravne" pravice državljanov pa bi se izražale v republikah. Po sedanjih ustavnih določbah je SFRJ zvezna država, po zdaj predloženih je to zveza držav", piše dobro informirana beograjska EKONOMSKA POLITIKA z dnem 11. januarja. Če naj to načelno stališče obvelja tudi v praksi, je jasno, da v novi zvezi poleg kolegijalnega predsedstva, zbora narodov in izvršnega sveta ne more biti še drugih vrhovnih organov (sedanjih zbornic); podrejena upravna organizacija nove zveze pa bi morala biti zmanjšana v razmerju z dejanskim zoženjem zveznih upravnih pristojnosti.

Če dokončno sprejete spremembe ne bodo izločile teh dveh nevarnosti (nezavarovane ohlapne formulacije zveznih pristojnosti ter pretiran zakonodajni in upravni aparat zveze), bo to skoraj gotovo zanesljiv znak, da tudi tokratna "korenita reforma" ni bila tako resno mišljena in do kraja zasnovana, kot so jo napovedovali.

V Argentini je nenadoma umrl g. Robert Petriček, poznani predvojni lastnik slaščičarne 'Petriček' v Ljubljani.

TRETTJA NEVARNOST

Osebnost sem tudi še vedno mnenja, da preprečitev omenjenih dveh nevarnosti še ni zadostno zagotovilo, da bo Jugoslavija ostala dogovorjena zveza suverenih republik. Dokler bo središče zveze, ki bo imela pristojnost nad jedrom vojaških sil, ostalo v Beogradu, bo ostala prisotna tudi nevarnost takó ali drugače zasnovanega puča, poleg tega pa bo ostal dnevno na delu tradicionalni pritisk in vpliv "čaršije" - da rabim ta obrabljeni zgodovinski kliše kot simbolično okrajšavo za skupek prepletenih nacionalističnih, unitarističnih in birokratskih sestavin dejanskega Beograda. Ne vidim razloga, zakaj za novo zvezo s tako zelo zmanjšanimi pristojnostmi ne bi bilo mogoče vsaj predvideti primernejšega bodočega središča, kjer bi bila prosta teh resničnih, a nepotrebnih nevarnosti.

Ob zaključku naj še pripomnim, da tudi vse te spremembe še ne bi dosegle prostovoljno dogovorjenega zveznega sožitja kot sem ga povzel na straneh 166-168 druge knjige o Sloveniji včeraj, danes in jutri. Tudi izjava o zavarovanju slovenske suverenosti predvideva širšo obrambo pristojnost izpostavljenih obmejnih republik, kot jo je pričakovati v marčnih ustavnih spremembah.

POGLED NAZAJ

Toda, pogledjmo nazaj: medvojno pobijanje in uničevanje, povojna strahovlada, nepopustljivi rankovičevski unitarizem, nadaljevanje centralizma tudi po gospodarski reformi 1965, padec Rankovića 1966, začetne ustavne spremembe 1967 in 1968, Titova odločitev za konfederirano vodstvo Zveze komunistov marca 1969, Titova odločitev za konfederirano zvezno predsedstvo septembra 1970, sedanje nagle priprave za prehod iz neuspešne zvezne države v poskušano zvezo držav. Tudi najbolj neizprosna kritika ne more zanikati, da je Jugoslavija v procesu zgodovinskega razvoja, ki mu v našem času ni primere.

V Sloveniji so v režiji Boštjana Hladnika izdelali film 'Maškerada', 'za mladino pod 16 leti prepovedan'. Mno gi so v njem videli novo pornografijo, ki bo slabo vplivala na že tako razvratno mladino, drugi pa so rekli: če se ljudje na platnu lahko ubijajo, zakaj se ne bi ljubili...?

Republiška komisija za pregled filmov je 'Maškerado' prepovedala, a še ni gotovo, če bo prepoved obveljala. DRUŽINA komentira, da je to dober znak, da se je komisija ozirala na mnenje ljudi, kot je treba obzaložiti administrativne posege v načelu. Natò list dodaja: 'ateisti trdijo, da moralnost ni nič drugega kot glas človeške narave. Verniki se s tem strinjamo, ker vemo, da je glas narave, glas njenega Stvarnika. Torej je stališče vernikov le globlje - vendar pa se na prvi stopnji ujemamo z ljudmi dobre volje'.

DRUŽINA povzema dalje poročilo VESTNIKA o formiranju koordinacijskih odborov za urejanje odnosov med samoupravno družbo in Cerkvijo (KT 380). Sklepiti je, da zaenkrat Cerkev samo opazuje razvoj.

DELO piše, da je zdaj dovoljeno izvažati kokosove orehe, ananas, odpadke slonove kosti, kitovo meso itd. In vprašuje: "Kaj pa nojevo perje, ki je čisto specifično jugoslovansko blago?"

NA POTI V EDINOST

Od našega posebnega dopisnika

Ekumenično gibanje se je pomaknilo za korak naprej v soboto popoldne dne 23. januarja 1971, ko se je v rezidenci westminsterskega nadškofa in kardinala zbralo dvesto ljudi na zgodovinskem sestanku: to je bilo prvo srečanje med pravoslavni (različnih narodnosti, tudi srbske) in katoličani pod skupnim predsedstvom kardinala Heenana in njegovega glavnega gosta grškega nadškofa Atenagore.

Pravzaprav je napačno, imenovati to srečanje "prvi sestanek", kajti voditelji obeh Cerkva se neuradno sestajajo že nekaj časa, kar je bilo razvidno iz toplote, s katero so se pozdravili predstavniki obeh strani. V tem primeru je bilo novo to, da duhovščina ni zasedala v tajnem konklavu, temveč so bili navzoči tudi laiki, ki so dejansko sestavljali večino udeležencev.

In prav v tem je bila pomembnost dogodka: da so navadni verniki pravoslavne in katoliške vere vneto izkoristili priložnost, da se soočijo. In da bi dali še večjega poudarka pomembnosti sodelovanja laikov, sta bila na popoldanskem zasedanju govornika - z izjemo pozdravnih nagovorov obeh cerkvenih voditeljev - laika, Dr. Alexander Commenos in Patrick O'Donovan.

Razkol med našima dvema Cerkvama so večkrat označevali za "razkol, ki se nikoli ne bi smel dogoditi". Toliko skupnega nas veže - duhovništvo, Evharistija, verski nauki, - da je težko razumeti, kako so mogla nesoglasja zaradi teološkega dlakocepstva in - kar je še hujše - političnega spletkarjenja, tako narasti, da niso le zabila zagozde med nas, temveč so nas ločevala dolga stoletja. Verjetno je pravilno mišljenje tistih, ki pravijo, da bi v današnjem ozračju take razlike v mišljenju rodile dolge diskusije, ki ne bi nujno vodile v vzajemno sprejemljivo rešitev, ki pa se ne bi sprevrgle naravnost v razkol.

To žalostno dejstvo so seveda ugotovili že pred dolgim časom in že leta 1493 so na Koncilu v Ferrari-Firencah poskušali doseči spravo, toda tem poskusom je bil usojen neuspeh zaradi brezkončnega pričkanja teologov in splošnega nasprotovanja laikov tistih davnih časov. In zato je toliko bolj razveseljivo dejstvo, da so se laiki v tako lepem številu udeležili tega najnovejšega sestanka. Naj se cerkveni voditelji sestajajo še tako pogosto in teologi razpravljajo o svojih nesoglasjih še tako dolgo z vso fineso, ki jo premorejo, -- na dlani je, da ne bodo dosegli resničnega napredka, dokler bodo ostali laiki odmaknjeni in ne bodo kazali zanimanja.

Tisti, ki so nas od rane mladosti učili, naj se izogibamo pripadnikov druge vere kot kuge, še vedno - vsaj nekateri - trpimo, pa četudi le podzavestno, od določenega nezaupanja do srečanja s temi "čudaki". Najtežja

naloga, ki nam je bila dana na tem sestanku, je bila, kramljati z ljudmi nasprotne strani. Problem je bil v tem: kako jih spoznati? Nihče od nas v tej veliki sprejemni dvorani ni izgledal drugače kot njegov sosed. In v pomenkih se nismo spuščali tako daleč, da bi mogli iz njih spoznati verska prepričanja. Prav posebej se je bilo treba potruditi, če si hotel ugotoviti, kdo so pravoslavni med navzočimi. In čim smo globlje potipali v pogovorih, smo uvideli, da imajo iste poglede kot mi na življenje, in da prav tako želijo pripomoči k reševanju problemov, ki tarejo človeški rod. Katoličani, ki so jih neprijetno zadele spremembe v bogoslužju, so bili presenečeni in opogumljeni ob srečanju pravoslavni s podobnimi občutki v zadevah, kot je uvedba moderne grščine namesto stare in "bolj mistične" zvrsti tega jezika.

PREDLOGI ZA BODOČE

Naš dialog se je odvijal ob neizogibni skodelici čaja in kolačkov. Ta običaj srkanja čaja je često predmet posmehovanja, toda nedvomno pospešuje prijateljske odnose in njegova čarodejna moč je delovala kot mogočna stimulacija za ustvarjanje resničnega družinskega ozračja na tem sestanku. Stavljeni so bili nekateri konkretni predlogi za prihodnje skupno ukrepanje, kot na primer prirejanje skupnih romanj k svetinjam obeh strani; skupne dobrodelne akcije; študijske skupine, na katerih bi se pobliže seznanjali z vero drug drugega; prevajanje pravoslavni verskih spisov in možnost, če bi za to dobili dovoljenje, priložnostnih obiskov bogoslužja drug drugega. Ob tem slednjem predlogu je kardinal pojasnil, da tako dovoljenje že obstoja: na primer tam, kjer ni katoliških cerkva, se lahko veljavno udeležujemo verske službe v pravoslavni cerkvi; po drugi strani pa bi za pravoslavne pomenilo na področjih, kjer prevladujejo katoliške cerkve, da bi na poti v svojo cerkev prešli več naših cerkva. Če bi dobili splošno dovoljenje za obiskovanje katoliških cerkva, bi to utegnili imeti pogubne posledice za njihovo lastno Cerkev. Pravoslavni nadškof je izrazil mišljenje, da bi medsebojno udeleževanje bogoslužja bila naravna posledica sprave prej kot pa sredstvo za doseg te sprave.

Na prvi pogled je videti odpravo šizme le kot golo formalnost. Vendar pa je dobro, če "hitimo počasi", ko skušamo odpravljati učinke mnogih stoletij; pri tem imejmo pred očmi razlike v naših značajih: na zahodu je težnja po naglih odločitvah, med tem ko je miselnost Vzhoda usmerjena k počasnejši meditaciji.

Sestanek smo zaključili s kratkim skupnim bogoslužjem. Westminsterska katedrala, ta mojstrovina Bentleya, ki stoji v srcu Londona, je bila v svojih letih obstoja priča marsikaterim nenavadnim prizorom, toda noben ni

mogel biti bolj ganljiv kot prizor, ki se je odvijal tisti večer v Marijini kapeli, kjer se je bleščal mozaik ožarjen od lestencev (in fotografskih bliskov). Prav tako neformalno kot smo se sestali in pogovarjali, smo stali drug ob drugem okoli oltarja - pripadniki obeh ver, pod vodstvom obeh cerkvenih vodnikov, ki sta stala drug ob drugem pred oltarjem.

Očenaš je odmeval v grščini in angleščini, pravoslavni zbor je pel v grščini Doxologijo in Litanije sv. Janeza Krizostoma, kardinal je bral znani odstavek iz evangelija po Janezu "...da bi bili vsi eno..." In oba nadškofa sta nam v slovo skupno podelila blagoslov.

Razpršili smo se po londonskih ulicah, zadovoljni, da smo sodelovali na prireditvi, o kateri bomo nekoč govorili svojim vnukom, polni upanja za prihodnost Cerkve in za končno odstranitev - ko bo božja volja - tistega velikega škandala - razkola med kristjani. Ponosni smo, da smo spoznali pravoslavnega nadškofa Atenagoro, ki je s svojimi napori toliko pripomogel k sestanku med svojim patriarhom - ki je tudi Atenagora - in našim papežem Pavlom v Jeruzalemu, sestanku, ki je postal mejnik na poti k Edinosti.

/Zaradi obilice snovi smo uvodnik ob gornjem članku prihranili za april./

AMERIŠKI PROBLEMI

Od našega dopisnika

Težave in problemi, ki stoje pred ameriškim predsednikom Nixonom ob nastopu druge polovice njegove uprave, se lahko zreducirajo v enostavno formulo: v skladu s svojimi volilnimi obljubami in pritiskom javnosti, zlasti mladine, je Nixon pričel z umikanjem ameriškega vojaštva iz Vietnama in tudi formuliral svojo dolgoročno 'Nixonovo doktrino', ki predvideva nižji ameriški 'profil' v Aziji, če ne tudi v vsem ostalem svetu. Vse to pa je po svoje vplivalo na ameriško gospodarstvo, ki je še vedno orientirano v "obrambne" namene in je zdaj zašlo v stagnacijo, z logičnimi in nelogičnimi posledicami inflacije in brezposelnosti. Dodatni elementi iste formule so še v tem, da je Nixon iz več ali manj istih razlogov omejil tudi ambiciozni ameriški vsemirski program, s čemer je bil kritično prizadet najbolj plodonosen element ameriške industrije.

I.

Nixonove volilne obljube so bile, vsaj deloma seveda, izrečene z namenom, da ljudem govori tisto, česar so si želeli, v glavnem pa jih je treba smatrati za izraz političnega realizma 'novega' Nixona, ki je do kraja doumel ne le brezizglednost ameriške intervencije v Aziji, temveč tudi, da je ta brezizglednost potrpljenje ameriške javnosti pripeljala do neke stopnje, preko katere enostavno ni več hotelo.

Tako je bila večina Amerikancev že pred dvema letoma verjetno prepričana, da je potreben čimprejšnji zaključek vietnamske intervencije, čeprav so bila mnjenja bolj deljena v odgovoru na vprašanje, za kaj je to potrebno.

Odstotek ljudi, ki so pred dvema letoma, v zadnjih mesecih Johnsonove uprave še vztrajali na vojaški zmagi v Vietnamu, je brez dvoma padel znatno pod odstotek ljudi, ki so zahtevali čimprejšnji konec. Velik del teh je prišel do zaključka, da je celotno vprašanje postalo tako zapleteno, da ga nihče več ne more prevesti v neko sprejemljivo ali celo razumljivo definicijo in da je zato pač potrebno, to neprijetno zadevo čimprej zaključiti na en ali drug način.

Na drugi strani pa je predvsem mlajša generacija odkrito in glasno zahtevala ne le čimprejšnji temveč takojšnji konec vojne ter se je pri tem posluževala vseh dopustnih in nedopustnih sredstev, pa tudi nasilja. Že po taktiki, še bolj pa po podrobni analizi razpoloženja ameriške mla-

dine, pa je tudi tu mogoče odkriti dve težnji: odkrito ali prikrito taktiko levičarsko-anarhističnih elementov, ki so v svojih prizadevanjih zašli v ekstreme in prav gotovo tudi v izdajo, - in pa resno zaskrbljenost idealistično usmerjene mladine, ki se je v debato vrgla z vso naivnostjo neizkušenih in z vsem idealizmom naivnih.

Osrednji moment tega mladostnega upiranja je bil vsakakor odpor proti službi v vojski in s tem zvezane demonstracije, sežiganje nabornih obveznic in temu sledeče - dezerterstvo. To poslednje pa ima vsaj del svojih korenin tudi v čisto navadnem - in razumljivem - strahopetstvu.

V vsem tem nasprotovanju pa je bila tudi dobršna mera nelogičnosti, saj so bili najbolj glasni v teh protestih študentje, ki so bili po zakonu izvzeti iz vojaške službe do zaključenega študija, medtem ko je večina mladine izven študentovskih vrst, pa tudi številni študentje sami, mirno sprejela odločbe zakona ter do kraja izvršila svojo dolžnost, brez ozira na to ali jo je odobraval ali ne. Poglavje zase pa so seveda tako imenovani "conscientious objectors", ki se sklicujejo na svojo vest, odnosno stopnja te njihove iskrenosti.

Nixon je to vrenje med univerzitetno in ostalo mladino spretno nevtraliziral z mirnim dolgoročnim načrtom za vietnamizacijo vojne in reformo nabornega sistema, odstranjen pa je bil tudi direktor federalnega nabornega urada, ki je mladini postal nekak simbol 'militarizma'. Mladina se je dokaj pomirila, vendar ne prej, dokler niso štirje mrtvi v državi Ohio in dva v državi Mississippi, dokazali globino njenega nezadovoljstva.

II.

Načrt vietnamizacije je nujno prizadel ameriško gospodarstvo, ki se je pričelo ohlajati. Kljub temu pa je - iz še ne do kraja pojasnenih razlogov - naraščala tudi inflacija.

Prizadevanje mlajše generacije pa gre istočasno v tri smeri: poleg nasprotovanja vojni v Vietnamu, si prizadeva tudi za odpravo socialnih krivic in pa za ohranitev naravnega okolja. (Za hip - tik pred ameriškim vdorom v Kambodžo - se je celo zdelo, da se bo celoten 'radikalen' zalet mladine usmeril v boj proti zastrupljanju ozrač-

ja, vode in okolja.) Odgovor na te probleme je mladina videla v znižanju vsemirskega programa, s tem, da bi se fondi, namenjeni za ta program, uporabili za sanacijo ameriških mest, za družbeno integracijo in napore proti zastrupljanju ozračja in okolja.

V svoji neizkušeni naivnosti pa je mladina spregledala, da je vir državnega dohodka v davkih, ki jih federalna blagajna prejema od davkoplačevalcev. Če pa ti niso zaposleni, odnosno če je njihova zaposlitev omejena, je jasno, da pade tudi državni dohodek in da so s tem nujno prizadeti vsi, še tako plemeniti cilji katerekoli, ne le mlade generacije. To je morda grobo poenostavljanje problema ali celo nakazovanje neke "militaristične teorije", da mora nekje na svetu nek narod krvaveti, da bi mogla ameriška industrija poslovati s polno paro in s tem omogočiti ameriški notranji razvoj in bogatenje. Toda prav s tega stališča je treba razumeti osnovno vodilo Nixonove politike, od njegovih volilnih obljub naprej, da je namreč treba preiti iz dobe konfrontacij v dobo pogajanj. Samo pogajanja lahko prinesejo sporazum, ki bo povečal trgovanje med obema blokoma in s tem odprl ameriškem gospodarstvu potencialu nova tržišča. Šele potem se bo ameriško gospodarstvo moglo otresti obeležja, ki ga je prejelo v zadnjih letih, da gre namreč za nek "militaristično-industrijski kompleks" s sebičnim, če ne nemoralnim namenom.

III.

Nixon sam je o teh vprašanjih ne dolgo tega govoril na svoji tiskovni konferenci, ko je označil za svoje največje razočaranje v prvih dveh letih uprave, dosedanjí neuspeh pri pogajanjih s Sovjeti in tragedijo na Kent State Univerzi v Ohio. O gospodarstvu je napovedal, da bo letošnje leto "dobro", prihodnje pa celo "zelo dobro", kar naj bi odpravilo najresnejšo krizo zadnjih let in seveda omogočilo njegovo ponovno izvolitev v letu 1972.

Ob vsem tem postane bolj razumljiv tudi njegov skrbno nadzorovani program vietnamizacije, ki napreduje ne le v razmerju z usposabljanjem južnovietnamske vojske za samostojno operiranje, temveč tudi z očitnim namenom, da se prepreči verjetno kritične posledice za zaposlitev v Ameriki, ki bi jih prinesel takojšen povratek vsega ameriškega vojaštva iz Vietnama, njegova demobilizacija in vključitev v delovni trg.

Za uresničitev njegovih načrtov ostajata Nixonu še dve leti njegove uprave. Razen optimizma in napovedi, ki jih bo javnost sprejela ali ne, doslej še ni nakazal nekih konkretnih korakov, če izvzamemo dejstvo, da se v zadnjih tednih čuti prvo olajšanje, predvsem na kreditnem trgu. Da pa mu bo potrebno razumevanje ameriške javnosti, je jasno in Nixon sam je to potrdil v svojem govoru na univerzi države Nebraska, ko se je obinil predvsem na tisti del javnosti, ki se najprej lahko oglasi s protestom in nezadovoljstvom.

"Usoda Amerike ne more biti razdeljena v 'vašo' in 'našo', je dejal Nixon ameriški mladini. "Usoda Amerike je ena sama in ne priznava nikakega prepada med generacijami."

Po mnenju večine ameriškega tiska, je bil ta Nixonov govor doslej najboljši, gotovo pa tudi najvažnejši. Samo z razumevanjem in podporo mlajše generacije, samo če ona podredi svoje 'takojšnje' zahteve nekemu logičnemu, realnejšemu razvoju, je mogoče pričakovati, da bodo ti problemi rešeni in da bo Amerika uspešno stopila v svoje najnovejše obdobje, ki ga je odprl tehnološki razvoj in nova moralna zavest ameriške mladine.

ZAVRNITEV

HRVATSKA DRŽAVA, glasilo dr. Jeličevega 'Hrvatskega narodnega odbora' v Berlinu, je v svoji decemberski (1970) številki objavila "Komunike HNO" o obisku dr. Branka Jeliča v Kanadi in Združenih državah, v katerem je med drugim rečeno:

'Hrvatski narodni odbor se je odločil predložiti svoj stališča predstavnikom albanske, makedonske in slovenske emigracije. Cilj teh stikov je najti skupno platformo za vse zainteresirane dejavnike ter podvzem nekih skupnih akcij. V ta namen se je predsednik dr. Jelič sestel s slovenskimi predstavniki in je kratko govoril z g. Žebotom o nekih vprašanjih. Ob tej priložnosti je bila dana popolna podpora novi smeri hrvaške politike ter izražena pripravljenost Slovencev, da stopijo v neposredni stik z gotovimi mednarodnimi činitelji. Hrvatski narodni odbor bo o tem, kakor tudi v predhodnih primerih, seznanil tega mednarodnega činitelja.'

Kar se mene tiče, je citirana trditev brez vsake podlage v dejstvih. Z dr. Brankom Jeličem se nikdar v življenju nisem ne srečal ne dopisoval in ga osebno sploh ne poznam. Ko je dr. Jelič lansko jesen bil v Kanadi, me je od tam poklical po telefonu, se mi predstavil in omenil, da bi se želel z menoj sestati naslednji teden, ko naj bi bil prišel v New York. Omenil sem mu, da me v New York ne bo. Potem od dr. Jeliča nisem več slišal.

Kar se tiče dr. Jeličeve politične orientacije in akcije, je to stvar Hrvatov. Omenil bi pa, da je dr. Jeličeva HRVATSKA DRŽAVA ostro napadla mojo knjigo 'Slovenija včeraj, danes in jutri' z dolgim člankom čez celo stran.

Kdor je prečital zaključno poglavje moje druge knjige o Sloveniji včeraj, danes in jutri in pozna skupno izjavo 'Za zavarovanje slovenske suverenosti', si lahko predstavlja, kako jaz in drugi Slovenci v svetu gledamo na sedanjo dr. Jeličevo 'vzhodno diplomacijo' ('nova smer hrvaške politike'). Mi pozdravljamo notranji osvobodilni razvoj in napore v Sloveniji in Jugoslaviji ter podpiramo njihovo odločno zadržanje proti razširjenju Brežnjeve doktrine na suverene republike, ki sestavljajo nastajajočo zvezo držav Jugoslavije. Pri tem pa nimamo nobenih osebnih ali skupinskih pretenzij ali ambicij v Sloveniji, kot smo to poudarili v lanskí skupni izjavi.

V Washingtonu, 18. januarja 1971

CIRIL A. ŽEBOT

ING, KARLO MIRTH, ki v New Yorku izdaja bilten CROATIA PRESS od leta 1947, je protestiral proti HRVATSKI DRŽAVI, ki objavlja gotove vesti pod nazivom 'Croatiapress', in izjavil da njegova agencija nima nikake zveze z omenjeno HD.

ŠOLANI V TUJINI - NEPISMENI DOMA

Konec preteklega leta so o dopolnilnem pouku nekaterih predmetov otrok delavcev, zaposlenih v Nemčiji, debatirali tudi v zvezni skupščini. Tak pouk obiskuje v Zahodni Nemčiji, na Švedskem, v Belgiji, Franciji, Angliji in ZDA približno tisoč otrok. Doslej je odpotovalo v te države 38 učiteljev in profesorjev. Nekatere od teh dežel so prevzele tudi del stroškov. V zvezni skupščini je bilo obenem rečeno, da še niso našli primerne izhoda za financiranje pouka tistih otrok, ki so po zaposlitvi staršev v tujini ostali v Jugoslaviji. To je čudno, ker je pouk v Jugoslaviji zastoj (vsaj tako pravijo), pa imajo otroci avtomatično pravico do šolanja, ne glede na to, če so njihovi starši zaposleni ali ne, in če so v Jugoslaviji ali zunaj.

V zvezi s šolanjem otrok jugoslovanskih delavcev v tujini je zanimivo omeniti primer osnovne šole "11. oktober" iz Skopja, ki je nameravala ali pa je med tem celo že odprla oddelek te šole v Perthu, Avstralija. V šolo naj bi hodili otroci makedonskih naseljencev. Učili bi se materinščine, zemljepisa Makedonije in Jugoslavije ter narodne zgodovine makedonskega in drugih narodov Jugoslavije. Podobni makedonski oddelki delujejo tudi v dveh kanadskih krajih, v enem mestu v ZDA in v Melbourneu v Avstraliji. Šola v Perthu se bo vzdrževala iz skladov izseljenske matice v Skopju in s prispevki staršev otrok, ki bodo obiskovali pouk.

V prosvetnokulturnem zboru srbske skupščine so razpravljali o tegobah šolstva v tej republiki. Pred sabo so imeli dva podatka: da je še vedno 280.000 otrok nepismenih in da je istočasno 1.000 učiteljev brezposelnih. Pa je eden od poslancev pripomnil: čeprav so nezaposleni učitelji še niso postali nepismeni: za vaje skrbe s pisanjem prošenj za zaposlitev.

Jugoslavija je od leta 1955 podelila 5171 štipendij študentom iz držav v razvoju, ki bodisi študirajo v Jugoslaviji bodisi se strokovno izpopolnjujejo. Vsako leto diplomira na jugoslovanskih univerzah povprečno 150 študentov iz teh držav.

LITERARNE NAGRADE

Cankarjeva založba v Ljubljani podeli vsako leto nagrade Ivana Cankarja za najboljše dela, ki jih je izdala tekom enega leta. Za lansko leto so prejeli nagrade Danilo Lokar za prozo zbrano v knjigi "Silvan", inž. arh. Marjan Mušič za knjigo "Arhitektura slovenskega kozolca" in pisatelj ter 'politični delavec' Beno Zupančič za roman "Plat zvona". Nagrade za najbolj poglobljene študije odn. recenzije so dobili Andrej Inkret, Dimitrij Rupel in Rapa Šuklje. Nagrade so bile razdeljene s posebnim slavljenjem, ker so časovno sovpadale s petindvajsetletnico založbe.

V Jugoslaviji podelijo vsako leto tudi takomenovane nagrade AVNOJA za dosežke v kulturnem delovanju. V

decembru sta to nagrado dobila tudi dva Slovenca in to slikar France Mihelič in pesnik Mile Klopčič, slednji zlasti za svoje prevode Puškina, Lermontova, Heineja, Bloka in drugih.

KNJIŽNI TRG

Na dan, ko bi moral novi Nobelov nagrajenec Aleksander Šolženicin prejeti svojo nagrado, je v založbi Mladinske knjige in mariborskih Obzorij izšel njegov "Prvi krog". Delo je opremil Dušan Osredkar, prevedel pa ga je Dušan Željeznov.

Mladinska knjiga tudi nadaljuje z izdajo zbirke Naša beseda. Pred kratkim je izdala dela Janeza Svetokriškega, o čemer sem že poročal, sedaj pa je dr. Janko Kos pripravil v eni knjigi izbor štirih avtorjev, ki so vsak po svoje pomembni za rast našega knjižnega jezika: Marko Pohlin, baron Žiga Zois, Anton Tomaž Linhart in Valentin Vodnik.

Pri isti založbi je zdaj izšel osmi in poslednji zvezek Sodobne ilustrirane enciklopedije, katere original je izšel na zapadu. Prevod je opravila založba skupaj z beograjsko založbo Vuk Karadžić.

Cankarjeva založba pripravlja izdajo knjige "Živi Orfej", za katero trdi, da bo doslej največja in najboljše naša antologija slovenske poezije. Obsegala bo slovensko poezijo od narodne pesmi do danes, a bo izpustila nabožne pesmi, "namenjene zgolj cerkvenim potrebam". Knjiga bo imela 1260 strani priročnega formata in bo tiskana na biblijskem papirju. Zbirko so uredili dr. Jože Kastelic, Drago Šega (ki je napisal tudi kritično uvodno študijo) in Cene Vipotnik.

ZMEDA PRI IMENIH

Zaradi dokajšnje neenotnosti in zmede pri rabi zemljepisnih imen bo Geografsko društvo Slovenije skupaj s institutom za slovenski jezik pri slovenski Akademiji organiziralo poseben posvet o načelih pravilne rabe zemljepisnih besed. Razpravljali bodo o načelih etimološkega, narečnega uporabljanja slovenskih geografskih imen, vprašanja velike in male začetnice v sestavljenkah, vprašanje enojezične in dvojezične rabe geografskih imen ter uporabo tujih zemljepisnih imen.

DRAMA BREZ RAVNATELJA

Koncem decembra so odstopili v. d. ravnatelj drame in predstavniki umetniškega kolektiva Sveta Drame v Ljubljani, ker še vedno ni urejeno vprašanje njihovega ravnatelja. Gledališki svet je sklenil, da ponovno razpiše mesto ravnatelja, nakar so navedeni pogojno umaknili odstop do iztega zakonitega roka v zvezi z razpisom.

FILM

V Beogradu so imeli prvi mednarodni filmski festival, na katerem so prikazali 30 filmov, izdelanih lani v Angliji, ZDA, Franciji, Sovjetski zvezi, Italiji in drugod.

KULTURNI SPOMENIK

Sredi novembra je bila ob 170-letnici rojstva škofa Antona Martina Slomška v zaselku Slom pri Ponikvah odprta spominska hiša, v hiši, kjer je bil rojen. Denar je prispevala šentjurska občinska skupščina. Glavna zasluga za zbiranje razstavnih predmetov gre inž. Mastnaku.

Od meseca do meseca:

ZNIŽALA SE JE URADNA VREDNOST DINARJA 24. JANUARJA od prejšnjih 12,50 din za \$1 na 15 din za \$1. To se pravi, da je padla vrednost dinarja za 16,67 %, oziroma so se za Jugoslovane podražile tuje valute za 20%. Pred tem so zadnjič devalvirali dinar julija 1965 z uvedbo gospodarske reforme. Takrat se je dolar podražil od 7,50 din (starih din 750) na 12,50 din.

Po novi tečajni listi Narodne banke Jugoslavije so zaokrožene vrednosti sledeče :

1 ameriški dolar	15,00 novih dinarjev
1 angleški funt	36,00
10 avstrijskih šilingov	5,77
1 francoski frank	2,70
100 italijanskih lir	2,40
1 nemška marka	4,09
1 švicarski frank	3,43
1 švedska krona	2,90

Izvršni biro predsedstva ZKJ je 23. januarja "podprl stališče zveznega izvršnega sveta, da se postavi realnejša pariteta dinarja." Devalvacija spada med ukrepe, "ki jih je treba uveljaviti na podlagi sklepov prve konference ZKJ" in ki zahtevajo "vsestransko idejno in politično aktivnost" komunistov.

O razvrednotenju dinarja so pred tem že mesece toliko govorili, da se je zvezni sekretar za zunanjo trgovino Muhamed Hadžić v začetku januarja razhudil in dejal, da so "poulične govorice" škodovala narodnemu gospodarstvu. Izvoz v letu 1970 se je povečal za približno 14%, uvoz pa za 36%, zaradi česar je nastalo približno \$1,170 milijonov trgovinskega primanjkljaja. Zaradi govoric o devalvaciji so podjetja hitela uvažati tudi v decembru, ko je že bilo treba položiti 50% polog na vrednost uvoza. Hadžić je pozabil, da glasov o razvrednotenju dinarja ni povzročil le novembrski odstop podpredsednika vlade Nikole Miljanića, ampak sta jih podprla tudi Ribičić in Tito (gl. KT decembra in januarja).

Razvrednotenje ni bilo nepričakovano in odmev ni bil presenetljiv. Eno veliko podjetje za drugim in gospodarske zbornice druga za drugo so stokale, da se bodo zaradi dražjega uvoza grdo povečali stroški in se zmanjšali dohodki morda celo pod mejo dobičkanosti. Tako je tožila celo gospodarska zbornica Hrvatske, čeprav je hrvaški tujski promet najbolj pridobil. Za tuje potovalne agencije so ostale v veljavi dolarske cene naznanjene v oktobru, dinarske cene pa so hoteli brž dvigniti za 20% da bi odgovarjale novemu tečaju dinarja. Obenem so gostinci obljubljali, da bodo premislili o popustih za domače letoviščarje. Jezili so se nad "propagando" v nemških in avstrijskih časopisih, ki so opozarjali, da se počitnice v Jugoslaviji - ne bodo pocenile...

Jugoslovanski delavci v Zahodni Evropi so se pridušali, da je Beograd nalašč odložil razvrednotenje do konca januarja, ker je vedel, da bo o božiču in novem letu oko-

li 300.000 zdomcev obiskalo domovino. Svoje marke so zamenjavali po starem tečaju in dobili zanje manj dinarjev kot bi jih po razvrednotenju. Hrvaški delavci se jeze, da jih je Beograd opeharil.

Predsednik slovenske vlade Stane Kavčič je 26. januarja dejal, da je bilo nujno "priznati dejanski položaj in odkrito devalvirati, čeprav je za marsikoga boleče". Ta ukrep je bil "najrealnejši", ker se bo zdaj bolj splačalo izvažati kot uvažati. Brez novega merila vrednosti ne bi mogli dosledno speljati ustavnih sprememb, ker bi federacija ostala razdeljevalec deviz in ker ne bi bilo čistih računov med republikami.

Tone Kropušek, predsednik republiškega sveta zvezze sindikatov Slovenije, je v DELU 27. jan. svaril, da bo razvrednotenje imelo zelo kratkotrajne učinke, če ne bodo dovolj hitro sledile spremembe političnega in gospodarskega sistema. Poleg tega mora gospodarstvo opuščati nerentabilne in spodbujati dobičkanosne stroke. "Iluzorno bi bilo misliti, da bomo lahko poplačali vse dolgove tako, da ne bo šlo na račun nikogar. V sindikatu nimamo utvar, da bi standard v bližnjem obdobju še naprej lahko naraščal, kot je do zdaj." Vendar najslabše plačanih ljudi "ne smemo pustiti v revščini".

Da bi ublažili posledice razvrednotenja, je zvezna vlada odločila, da bo plačala 3% dodatne obresti na vse hranilne vloge, banke pa so dodale še nadaljnje svoje 3% dodatnih obresti. Na seji 27. januarja je vlada tudi predlagala ukinitve zveznega prispevka iz osebnega dohodka, odložitve plačila letošnjih anuitet, znižanje prometnega davka na tekstil, gumo in usnje za 4% in minimalni osebni dohodek 500 n. dinarjev (doslej 400 din).

GOSPODARSKA POLITIKA

Zvezna skupščina je 29. januarja po dolgih razpravah sprejela resolucijo o družbeno-gospodarski politiki s stabilizacijskim programom, ki pravi, da dosedanja gospodarski ukrepi ne morejo zaustaviti neugodnih kretanj v gospodarstvu. Treba je odstraniti vzroke motenj in spremeniti obnašanje "nosilcev gospodarske dejavnosti" v proizvodnji in delitvi, razširjeni reprodukciji in potrošnji. Potrebne so daljnosežne spremembe v gospodarskem sistemu, gospodarski politiki in funkcioniranju gospodarskega mehanizma. Smisel teh sprememb je v krpljenju akumulativne in konkurenčne sposobnosti gospodarstva ter vplivov tržišča in tržiščnih kriterijev; vse oblike potrošnje je treba spraviti v okvire realnih možnosti; omejiti je treba gospodarske funkcije federacije, okrepiti izvoz in drugo. S temi spremembami je treba zaustaviti inflacijo in zagotoviti, da v letu 1972 cene na domačem trgu ne bodo naraščale bolj kot cene na svetovnem trgu; zmanjšati deficit tekoče plačilne bilance; obvarovati doseženo raven in zagotoviti nadaljnje povišanje življenjskega standarda "v okviru razpoložljivih sredstev"; in zagotoviti hitrejši gospodarski razvoj nerazvitih. Vse to se bo odvijalo v treh stopnjah: v prvi se bo potrošnja uskladila z realnimi možnostmi, v drugi bo treba določiti stališča in se odločiti glede sistemskih vprašanj, v tretji do konca aprila pa predložiti načrt srednjeročnega gospodarskega plana.

PROIZVODNJA, DOHODKI, IZGUBE

Po podatkih zveznega statističnega zavoda se je in-

dustrijska proizvodnja v Jugoslaviji leta 1970 povečala za dobrih 9 %. V Makedoniji je narasla za 16.3 %, v vsej Srbiji za 9.5 %, na Kosovu 14 %, v Vojvodini 10.5 %, v ožji Srbiji 9.1 %, v Hrvatski 9.4 %, v Sloveniji 9.1 %, v Bosni in Hercegovini 6.8 %, in v Črni gori za 2.8 %.

Po podatkih slovenskega republiškega zavoda za statistiko pa je industrijska proizvodnja v Sloveniji leta 1970 narasla za 9.4 %, medtem ko je leta 1969 narasla za 14.1 %. Število delavcev, zaposlenih v industriji, se je povečalo za 10.229 ali 4 % na 261.065. Ob koncu novembra je bilo nezaposlenih le 15.743 nasproti 17.025 eno leto prej.

Povprečni mesečni dohodki v enajstih mesecih leta 1970 so bili v Sloveniji 1345 novih dinarjev, v Hrvatski 1234 din, v Bosni-Hercegovini 1103 din, v Srbiji in Črni gori 1036 din in v Makedoniji 970 din. Povprečni mesečni osebni dohodki za celo Jugoslavijo so znesli 1154 din (£32 ali \$78 po novem tečaju dinarja).

Od januarja do oktobra 1970 je imelo nenehne izgube 1800 delovnih organizacij v Jugoslaviji, kar je bilo 13 % vseh registriranih delovnih organizacij, v katerih je bilo zaposlenih 425.000 ljudi (14 % vseh redno zaposlenih). Izgube so znašale dobrih 4.522.000.000 din, oziroma več kot 10.000 din na osebo. Od teh zaposlenih pa jih je le 3.700 dobivalo minimalne plače, 70.000 znižane, 350.000 pa popolnoma normalne plače.

ZAROTNIKI IZPUŠČENI

V Mariboru so od 18. do 28. januarja sodili treh Hrvatov in enemu Slovencu zaradi sodelovanja z ustaškimi teroristi. Obtoženi so bili 30-letni kurjač Božo Hrkač, 30-letni zidar Ivan Brekalo, 29-letni študent elektrotehnike Ante Jurčević in 31-letni ključavničar Leopold Novak, da so sodelovali s Hrvatskim oslobodilačkim pokretom iz Zap. Nemčije in Hrvatskim revolucionarnim bratstvom iz Avstrije "z namenom zrušiti državno in družbeno ureditev Jugoslavije". Obtoženi so bili tudi, da so z bratom Božo Hrkačem, Miljenkom, izdelovali mine v Novakovi ključavničarski delavnici, jih sestavljali v starem bunkerju pri Mariboru in se vadili v razstreljevanju. Mariborski javni tožilec Viktor Lešnjak ni bil zadovoljen z obtožnico, ki jo je pripravil tožilec v Beogradu, kjer so vodili preiskavo. Iz Beograda so mu šle med samo razpravo poslali dokazni material, pa še takrat ne vsega, tako da je moral obtožnico ob koncu razprave popraviti. Proti petemu obtožencu, Stanu Marušiću, je obtožbo umaknil in so ga po 13 mesecih preiskovalnega zapora izpustili. Marušić je bil namreč obtožen, da je nastavljal mine ob grobnici herojev na zagrebškem pokopališču Mirogoju. Toda za isto dejanje je beograjsko sodišče že obsodilo Miljenka Hrkača in je mariborski tožilec menil, da ni mogoče soditi še enemu za isto dejanje.

Glavna priča na mariborskem procesu pa naj bi bil 22-letni Miljenko Hrkač, ki je bil 7. decembra lani že drugič obsojen na smrt, ker je julija 1968 podtaknil mine v beograjskem kinu in ubil enega ter ranil okoli devetdeset ljudi, septembra 1968 pa povzročil precej škode z mino na beograjski železniški postaji. Na prvem procesu novembra 1969 je Miljenko Hrkač vse priznal in je po smrtni obsodbi prosil za pomilostitev zaradi svoje mladosti. Kasneje pa je dolžil 18 prijateljev in znancev za dejanja, ki jih

je sprva priznaval, ter je na drugem procesu tajil vsako krivdo. V Mariboru, kjer so zadnji štirje od prvotno zaprtih 18 prišli pred sodišče, je Miljenko izjavil, da ne bo pričal, dokler je tožilec Lešnjak, ki je izpustil Marušića. Vsi obtoženi so zanikali, da bi bili imeli kdaj kaj opraviti z ustaši ali minami. Z zamudo se je na razpravi pojavil polk. Jovan Popović, preiskovalec iz Beograda. Ta je trdil, da so kosi žice, ki so jih našli v Novakovi kleti, deli nemških detonatorjev. Za kose pločevine in za najdene baterije pa je zatrjeval, da so take kot tiste v Miljenkovih minah. Obtoženi so se branili z navedbo, da v premoğu vedno najdeš ostanke rudniških detonatorjev.

Zaradi pomanjkanja dokazov je mariborsko sodišče vse štiri obtožene oprostilo. Predsednik velikega senata okrožnega sodišča Rado Javornik je poudaril, da je bila beograjska obtožnica posplošena in se ni naslanjala na dokazni material, tako da ji niti beograjsko sodišče ni verjelo, ker bi sicer sodilo mariborskim obtožencem skupaj z Miljenkom Hrkačem. Postopek z dvema obtožnicama se mu je zdel vreden graje, češ da je okrnil ugled jugoslovanskega pravosodja. Sodišče ni moglo verjeti izjavam Miljenka Hrkača, ker se je ta očitno ravnal po diverzantskih načelih, da obtoži čim več nedolžnih ljudi in tako zmede sodne organe. Sodišče tudi ni sprejelo materialnih dokazov, ki jih je "dokaј subjektivno" predložil izvedenec Popović iz Beograda. Obtoženci so bili izpuščeni.

VOHUNI OBSOJENI

Trije vohuni, Hans Peter Rullmann, Jovan Trkulja in Hilmi Taci, so bili 6. januarja obsojeni prvi na šest let strogega zapora, druga dva pa na pet let in pol. Zaprli so jih že 10. marca 1970 (KT 371), obravnava pred beograjskim vojaškim sodiščem pa se je začela 28. septembra. Sojenje je bilo tako tajno, da je bila celo obtožnica zavita v skrivnost. Javno so le razglasili sodbo, pred obrazložitvijo pa je bila javnost spet izključena. Sodišče je ugotovilo, da je Rullmann, rojen 1933, dopisnik nemškega tednika DER SPIEGEL, od septembra do decembra 1968 in od februarja 1969 do marca 1970 sprejemal od Tacija "tajne dokumente zaupne in strogo zaupne vsebine". V njih so bili "vojaški podatki, ki so odkrivali obrambne priprave naše države v določeni vojaško politični situaciji avgusta 1968, ukrepe za delno mobilizacijo in številčno okrepitev armije, za povečanje teritorialne obrambe in gospodarskih objektov, pomembnih za obrambo države, za preorientacijo dela industrije na vojaško proizvodnjo, zlasti strelivo," ter podatki o vojaških organizacijskih spremembah.

Albanec Hilmi Taci, rojen 1919, skupščinski dopisnik prištinske RILINDJE, je izročil Rullmannu 18 pisemenih poročil z zaupnimi in strogo zaupnimi podatki o jugoslovanski zunanji politiki in mednarodnih odnošajih. Jovan Trkulja, rojen 1941, vojaški uslužbenec v projektantskem uradu, je decembra 1968 izročil Rullmannu poročilo, ki odkriva "izvor nabavljenih konkretnih bojnih sredstev in datum njihovega prihoda v Jugoslavijo. V teh podatkih so bili opisani tudi razlogi za zamenjavo enega višjih jugoslovanskih oficirjev". Ni bilo objavljeno, komu v prid naj bi Rullmann nabiral podatke. Branilci obtožencev po službeni dolžnosti se bodo pritožili proti razsodbi

na vrhovno vojaško sodišče.

Londonski TIMES je v poročilu 8. januarja pisal, da so zapadnim krogom ob Rullmannovi aretaciji namigovali, da se zadeva ne tiče zapadnih obveščevalnih služb. Kmalu po tem je vzhodno nemški vojaški ataše nenadno zapustil Beograd. In kdo naj bi se zanimal za jugoslovanske vojaške premike v septembru 1968, po sovjetskem vkorakanju v Čehoslovaško? TIMES je torej sklepal, da vse skupaj kaže na vohunjenje v prid vzhodnega bloka. Po drugi strani pa mu le ni bilo jasno, če ni šlo le za normalno delovanje zahodnega časnika, ki ni vohunil, ampak je povsem korektno zbiral zanimive podatke, ki jih jugoslovanska vojska ni znala skrivati.

Zahodno nemški tednik DER SPIEGEL se je 11. januarja prav tako vpraševal, zaradi česa je bil Rullmann v resnici obsojen. Podatkov o orožju, ki naj bi ga Jugoslavija dobila po vdoru v Čehoslovaško, svojemu časopisu ni poslal.

Predstavniki za tisk zahodne nemške vlade je 7. januarja izjavili, da zvezna vlada ne more zavzeti stališča glede obsodbe, ker proces ni bil javen in so bili razlogi za obsojbo obrazloženi le v posplošeni obliki. Po mnenju veleposlaništva se je vojaški tožilec prizadeval, da bi Rullmann uspešno branil. Zveza zahodno nemških časnika je tudi izjavila, da zaradi tajnosti ni mogoče preceniti, ali se je Rullmann zares pregrešil zoper jugoslovanske zakone.

Vladimirju Mijanoviću, bivšemu predsedniku odbora zveze študentov na filozofski fakulteti v Beogradu, so zmanjšali zaporno kazen na 1 leto. Okrožno sodišče ga je oktobra lani obsodilo na 1 leto in 8 mesecev zapor zaradi sovražne propagande. Mijanović je bil oblastem dolgo trn v peti in je obsodbi sledila nekajdnevna študentska stavka na filozofski fakulteti (KT 378). Vrhodno sodišče Srbije je 14. januarja potrdilo sodbo, a zmanjšalo kazen, "ker gre za mladega človeka, ki doslej še ni bil sojen".

Po uradnih podatkih je v jugoslovanskih zaporih preko 3.000 morilcev in samo 169 zapornikov, ki prestajajo kazen zaradi "zločinov proti narodu in državi".

Na dvorišču grškega konzulata v Skopju je 27. januarja zvečer eksplodirala plastična mina, ki je povzročila neznatno škodo. Storilcev niso odkrili, Grkom pa so izrazili uradno obžalovanje.

ODNOŠAJI Z LAHI...

Italijanski zunanji minister Aldo Moro je 21. januarja poročal zunanjepolitični komisiji poslanske zbornice. Po vedal je, da se italijanska vlada zavzema za dober razvoj odnosov z Jugoslavijo. "Italijanska politika je politika dobrega sosedstva z vsemi posledicami tega, med katere spada tudi polno priznavanje neodvisnosti in suverenosti. Kar se nas tiče, bi rad poudaril, da temelji politika italijanske vlade do prijateljske Jugoslavije, kakor tudi do drugih držav, na najbolj lojalnem spoštovanju veljavnih sporazumov in pogodb, vključno seveda tudi memorandum o soglasju iz leta 1954 (o tržaškem ozemlju) ter ozemeljskih določb, ki iz tega izhajajo," je rekel Moro.

Državni sekretar za zunanje zadeve Mirko Tepavac je odgovoril v zboru narodov zvezne skupščine 28. januarja. Pozdravil je Morovo izjavo in dejal, da se strinja "z izraženim mnenjem o dobrem sosedskem in prijateljskem

sodelovanju med državama, slonečem na načelih popolnega priznanja neodvisnosti in suverenosti. Tako kot italijanska vlada tudi jugoslovanska meni, da se morajo odnosi med našima državama še naprej razvijati ob kar najbolj doslednem spoštovanju sporazumov in pogodb, upoštevajoč tudi spomenico o soglasju iz leta 1954, kakor tudi njihovih ozemeljskih implikacij." Tepavac je poudaril pomen prijateljskega sodelovanja, tako gospodarskega kot vsakega drugega, in se hvalil z zglednimi dobrimi odnosi med državama. Navdajala ga je želja, da bi Tito čim prej obiskal Italijo.

... IN Z AVSTRIJCI

Na tiskovni konferenci 28. januarja je Dragoljub Vujica, predstavnik drž. sekretariata za zunanje zadeve, razkril, kaj je zunanji minister Mirko Tepavac dejal o Avstriji na večerji za tuje časnika. Pogovor na večerji je bil za osebno informacijo prisotnih in ne za objavo, toda dunajska DI PRESSE je o njem poročala. Da bi popravil netočno poročilo, je Vujica navedel, da je Tepavac o Avstriji dejal tole: "Naši odnosi so dobrososedski in prijateljski. Toda tudi v okviru dobrih odnosov se včasih pojavljajo težave. To, kar se je zgodilo z odkrivanjem spomenika in knjigo umrlih, ni bilo nekaj, kar bi prispevalo k dobrososedskemu odnosu, marveč takšne odnose otežuje. Politika avstrijske vlade pa daje poročstva, da bodo take težave odstranjene iz naših odnosov," je po Vujicini navedbi rekel Tepavac.

Ob tej priložnosti je Vujica tudi dejal, da "še niso nastopili nobeni novi momenti", kar zadeva Titov obisk v Italiji.

TEPAVAC V BENETKAH

Ne da bi naprej naznanjali, sta se italijanski in jugoslovanski zunanji minister Aldo Moro in Mirko Tepavac 10. februarja pogovarjala v Benetkah ter "ponovno potrdila medsebojni interes za spoštovanje neodvisnosti, nevmešavanje v notranje zadeve, suverenosti in ozemeljske nedotakljivosti," kot je pisalo v skupnem sporočilu. "Z zado voljstvom sta ugotovila, da obstajajo pogoji za poglobitev prijateljstva in za vzpodbujanje čim bolj plodnega poglobljanja sodelovanja med državama. Ministra sta se pogovarjala tudi o nekaterih drugih vprašanjih, katerih rešitev bi lahko izboljšala življenjske razmere obmejnega prebivalstva... Posebno pozornost sta posvetila etničnim manjšinam, ki bodo deležne pri vladah vse zaščite... Na obeh straneh so izrazili željo, da bi predsednik SFRJ čim prej obiskal Italijo," pravi skupno sporočilo.

"Iz tona, v katerem je sestavljeno skupno sporočilo," je razlagal v DELU 11. feb. Miran Šuštar, "veje občutek, da so se stvari nekoliko pomaknile v pozitivni smeri... 'Benetško sporočilo' se formalnega priznanja meje sicer ne dotika, toda spričo siceršnjega tona je formulacija o spoštovanju suverenosti, ozemeljske nedotakljivosti, nacionalne neodvisnosti in o nevmešavanju v notranje zadeve razumeti tudi v tem smislu, da naši tozadevni argumenti pri sobesednikih niso padli v prazno... Vsekakor pa je pozitivno, da sta oba ministra... v imenu svojih vlad... obljubila, da bosta manjšini v obeh državah uživali največjo možno zaščito in to v celoti, ne samo v tistih ozemeljskih okvirih, ki jih določa londonski sporazum. To

pomeni, da v manjšinskih pravicah Slovenci iz Benečije in Goriškega ne bodo več drugorazredna manjšina..."; zaključuje Šuštar, in da "je nemara končana trimesečna ne-ljuba epizoda".

TEPAVAC V MOSKVI

Zunanji minister Tepavac je bil na uradnem obisku v Sovjetski zvezi od 23. do 27. februarja na povabilo sovjetskega zunanjega ministra Andreja Gromika. Na koncu obiska ga je sprejel tudi Brežnjev, kateremu je Tepavac izročil osebno Titovo poslanico. Pogovarjala sta se o "mednarodnih vprašanjih in nekaterih vidikih bilateralnih odnosov." V skupnem sporočilu o obisku so ugotovili, da se medsebojni odnosi "ugodno razvijajo" in jih je treba še krepiti. Poudarili so, da bi bila konferenca o evropski varnosti "koristna ob enakopravni udeležbi vseh evropskih držav"; obsodili so Izrael cinizma; pohvalili gospodarski sporazum med obema državama in zapisali, da bo Gromikov obiskal Jugoslavijo.

Vida Hreščak je v DELU 24. februarja pripomnila, da tem pogovorom "ne gre pripisovati teže izjemnega dogodka". Vendar je pri takih sovjetskih diplomatskih potezih izbira trenutka pomembna. "Bržčas nismo daleč od resnice, če tempiranje povabila Tepavcu vključujemo predvsem v okvir sedanjih evropskih akcij Sovjetske zveze, dasiravno je med prisotne elemente treba všteti tudi naše nedavne uspehe ter prihodnje poteze in pobude."

Jugoslavija in Sovjetska zveza sta 10. februarja v Beogradu podpisali trgovski sporazum, ki bo veljal do leta 1975 in ki predvideva za 3 milijarde dolarjev blagovne menjave. Jugoslavija bo izvažala stroje in opremo, ladje, boksit, barit, svinec, kable, bakrene izdelke, lesne izdelke in kemične proizvode. Uvažala pa bo v glavnem surovine in reprodukcijski material, proizvode črne metalurgije, blago za široko porabo ter stroje in opremo. (Lani maja so objavili, da je imela Jugoslavija klirinški obračun z 22 deželami, ki so ji skupno dolgovali preko 86 milijonov dolarjev. Med največjimi dolžniki je bila Sovjetska zveza s preko 33 milijoni dolarjev, sledile pa so ji Romunija, Vzhodna Nemčija in Egipt.- op.)

ŠTUDENTJE O MANJŠINAH

Slovenski študentje so 10. februarja naslovili na zbor narodov zvezne skupščine odprto pismo in resolucijo o položaju zamejskih Slovencev. Podpisala sta ju izvršna odbora skupnosti študentov ljubljanskih in mariborskih visokošolskih zavodov. Resolucija izraža "razočaranje in ogorčenje nad politiko do slovenske nacionalne skupnosti v Avstriji in Italiji" in pravi, da je bolj za popolno gospodarsko-politično in kulturno uveljavitev slovenske narodne skupnosti v Italiji in Avstriji konkreten prispevek k demokratizaciji mednarodnih odnosov, "kakor ni dobrih sosedskih odnosov brez urejenega vprašanja manjšin". Študentje pričakujejo, da bodo izjavam o razvoju dobrih sosedskih odnosov z Italijo "sledili konkretni koraki" in da bodo realizirali tržaški sporazum. Resolucija po točkah podpira zahteve Slovencev v Italiji. Koroški Slovenci so se ob plebiscitu 1920 odločali med Jugoslavijo in Avstrijo in ne med slovenstvom in nemštvom; Avstrija jim je izrecno

garantirala nacionalno samobitnost, toda resnica je bila žal drugačna, ugotavljajo študentje. Resolucija nato po točkah opozarja na kršenje avstrijske državne pogodbe, ki se tiče manjšin.

V odprtem pismu Zboru narodov študentje ugotavljajo, da je v razvoju samoupravne družbene skupnosti področje zunanje politike ostalo javnosti relativno najbolj odtujena politična sfera. "Zahtevamo, da se vsi samoupravni subjekti resnično uveljavijo tudi pri oblikovanju zunanje politike... Razvita samoupravna družba, ki hoče biti učinkovita, zahteva osebno odgovornost vseh nosilcev javnih pooblastil. Na področju zunanje politike ima nedosledno spoštovanje principov javnosti, odgovornosti in strokovnosti še posebej negativne posledice, ker zmanjšuje zaupanje in podporo javnosti in s tem neposredno tudi slabi položaj Jugoslavije v svetu. Zahtevamo, da zvezni izvršni svet in Državni sekretariat za zunanje zadeve s svojo usmeritvijo, organizacijo in načinom svojega dela omogočita, da se v konstituiranje zunanje politike vključijo vsi družbeni subjekti v republikah. Od slovenskih poslancev in odgovornih organov pričakujemo, da bodo dosledno vztrajali pri realizaciji interesov slovenskega naroda, katerega sestavni del je tudi ena tretjina Slovencev, ki živijo zunaj meja socialistične republike Slovenije... Naši skupni interesi za ureditev položaja zamejskih Slovencev niso noben poseben slovenski kompleks, s katerim bi obremenjevali meddržavne odnose, ampak so to vitalni interesi jugoslovanske družbene skupnosti, kot je tudi neodvisen razvoj makedonskega naroda stvar vse Jugoslavije," pišejo študentje v odprtem pismu skupščini.

Odbor prosvetnokulturnega zbora slovenske skupščine je na svoji seji 17. februarja razpravljajal o šolskem izobraževanju Slovencev v Italiji, Avstriji in Madžarski. Sekretariat za prosveto in kulturo je pripravil analizo, iz katere je videti, da imajo zamejski Slovenci dokaj različne možnosti za šolanje v materinščini. Odbor se je zavzel za najrazličnejše oblike vzpodbujanja in pomoči, da bi se šolske razmere za zamejske Slovence izboljšale.

V januarju je preko obmejnih prehodov v tržaški pokrajini šlo v obe smeri 1.120.445 potnikov, medtem ko jih je bilo v istem mesecu lani 2.250.801 v rednem obmejnem prometu. V maloobmejnem prometu jih je bilo letos 1.648.066 in 2.607.015 januarja lani. Tržaške trgovine so posebno po devalvaciji dinarja za Jugoslovane izgubile nekdanjo privlačnost. Trst je tudi prišel na slab glas, češ da so Jugoslovane odirali in jim prodajali manjvredno robo.

POŽAR V PREDORU

33 življenj je terjala železniška nesreča v predoru Vranduk v Bosni 14. februarja. Lokalni vlak na progi proti Zenici je obtičal 300 m pred izhodom iz 1580 m dolgega predora, ko se je vnela dieselska lokomotiva. Strojevodja Alojz Sedlaček, rojen v Pruju, je poskušal gasiti ogenj na visokonapetostni električni napeljavi lokomotive, zaradi katerega se je vlak avtomatično ustavil. Sedlaček je izpraznil oba ročna gasilna aparata na lokomotivi, nato pa je tekel po predoru do čuvajnice, od koder je o požaru obvestil postajo v Doboju. Ko se je vrnil k lokomotivi, je ogenj zajel že rezervarja z nafto. Gorivo se je razlilo po predoru

in zažgalo vagone. Po krajšem kraku predora mimo goreče lokomotive so se rešili le trije železničarji. 200 potnikov je nekaj časa čakalo v vagonih, ker jim je nekdo baje tako svetoval, potem pa so se v dušecem dimu in temi skušali rešiti po daljšem kraku. Za 33 ljudi je bilo 1200 m do rešitve predaleč. Sedlačka je preiskovalni sodnik zaprl. Železniška komisija je kasneje ugotovila, da se je lokomotiva vnela zaradi nesnage v električni napeljavi, ki pa se je lahko nabrala v enem dnevu. Na ta način so oprali železniško podjetje, ker so časopisi namigovali, da so lokomotive zaradi pomanjkanja denarja slabo vzdrževane in da se je že večkrat pripetilo, da so se med vožnjo vnele.

NORMALIZACIJA S TIRANO

Jugoslavija in Albanija sta se 5. februarja sporazumeli, da bosta dvignili svoji poslaništvi na stopnjo veleposlaništev. Že dolga leta je v Tirani samo jugoslovanski odpravnik poslov. Novega veleposlanika še niso imenovali.

NA OBISK K ARABCEM

Arabci so že sredi januarja zvedeli, da bo Tito februarja obiskal Kairo. Ko je pomočnik državnega sekretarja za zunanje zadeve dr. Radivoj Uvalić 17. januarja odpotoval v Kairo, je TANJUG naznanil, da se bo pogovarjal o "krizi na bližnjem vzhodu", kairski AL AHRAM pa je pisal, da bo pripravil Titov obisk. To je razkačilo ljubljansko DELO, ki je preverilo vest v sekretariatu za državne zadeve in dobilo odgovor, da Uvalić ni odpotoval zato, da bi pripravil obisk in da datum predvidenega obiska še ni določen. Potem je egiptovska agencija MENA celo objavila netočen datum obiska, predstavnik državnega sekretariata vesti ni potrdil, Uvalić je v posebni izjavi za agencijo MENA dejal, da bo Tito obiskal Združeno arabsko republiko v prvi polovici februarja, dopisniku TANJUGA pa tega ni povedal.

"Dopuščamo možnost," je komentiralo DELO 26. januarja, "da v zunanjem ministrstvu niso vedeli, da se bo dr. Uvalić... v Kairu pogovarjal tudi o Titovem obisku. Morda je dr. Uvalić dobil dodatne instrukcije z drugega mesta, doma, ali pa, ko je bil že na poti." Spraševalo se je, kako je mogoče, da zunanje ministrstvo daje izjavo, ki se bi je z Uvalićevo izjavo. "In če je to odraz neobveščeneosti, kaj to pomeni? Je mar mogoče, da zunanje ministrstvo ni bilo obveščeno o tako pomembni zunanje-politični akciji, kot je obisk predsednika republike v žarišču krize na bližnjem vzhodu? Če to drži, je to nerazumljivo in nevzdržno. Prav tako je navzdržno, da je bila egiptovska javnost obveščena o obisku predsednika republike v ZAR iz jugoslovanskih virov preje kot jugoslovanska javnost," se je jezilo DELO.

Predstavnik državnega sekretariata za zunanje zadeve Dragoljub Vujica je 28. januarja na tiskovni konferenci izrazil "svoje osebno mnenje, da so v njem sprožena nekatera pomembna vprašanja o načinu obveščanja jugoslovanske javnosti." Ko je govoril na prejšnji tiskovni konferenci, res datum še ni bil določen, uradno sporočilo pa "bo objavljeno pravočasno".

Končno so 10. februarja naznanili, da bo Tito obiskal ZAR od 14. do 20. februarja.

In to se je tudi zgodilo - na povabilo predsednika Sadata. "Imeli smo priložnost za zelo izčrpno izmenjavo mnenj o številnih vprašanjih", je rekel Tito po vrnitvi v Beograd 20. februarja. "Seveda je bilo največ govora o položaju v zvezi z nesoglasji z Izraelom". Pri ljudstvu Egipta je opazil globoko samozavest, da bodo uspeli, da osvobodijo svojo deželo. "Zelo mi je ljubo, ker sem videl, da so pri iskanju mirnega reševanja do skrajnosti prožni." Pogovarjal se je tudi o Daljnem vzhodu, "ki danes čedalje bolj ogroža mir na svetu, tako da lahko pride do še hujših spopadov, če ne celo do nove svetovne katastrofe." Tito je tudi povedal, da bi se morale neuvrščene države še le-tos posvetovati glede položaja v Afriki, kjer je veliko "prijateljev in zagovornikov politike neuvrščenosti, ki so danes v veliki nevarnosti," kot je pokazala "agresija na Gvinejo in nekateri drugi primeri v državah, kjer so prišle na oblast sile, o katerih ne bi mogli reči, da so progresivne." Tito je seveda cikal na Ugando, kjer je vojaški poveljnik koncem januarja vrget z oblasti Milтона Oboteja.

OBSODBA VDORA V LAOS

Jugoslovanska vlada je 9. februarja "najostreje" obsodila vdor v Laos, "ki ga ni mogoče imenovati drugače kakor grobo teptanje suverenosti, neodvisnosti in nevtralnosti te države." Novi napad "je dejanje diskreditiranega režima" s podporo Združenih držav Amerike in "pomeni novo eskalacijo vojne v Indokini ter povzroča nadaljnje žrtve in uničevanje trpečega ljudstva" in "predstavlja kršitev ženevskega sporazuma iz leta 1962." Vojna v Indokini se širi. "To je ponovno potrdilo, da v Indokini ni mogoča vojaška rešitev ter da politika vietnamizacije ne pomeni samo nadaljevanje vojne v nedogled, temveč tudi njeno stalno ozemeljsko širjenje." Edina rešitev je "konec tuje intervencije oziroma popolen in brezpogojen umik čet ZDA in njenih zaveznic iz Indokine," je izjavil zvezni izvršni svet.

Jugoslovanska vlada ni vprašala ob isti priliki, kaj vendar so severno vietnamske čete delale v Kambodži in Laosu - pred četami iz južnega Vietnama.

OB SEDMI REPUBLIKI

Odhajanje kvalificiranih delavcev v tujino povzroča vedno več glavobola jugoslovanskim oblastem. Prihaja do čisto nemogočih problemov, ki se pojavijo toliko bolj nepričakovano, ker na primer krajevne oblasti niti ne vedo, koliko občanov imajo še na svojem področju. Ko so se v Brežicah zavedli, je bilo že prepozno, a vendar rezultat preiskave daje misliti: brežiško občinsko vodstvo je popisalo od hiše do hiše svoje občane-zdomarje in ugotovilo, da se polovica vseh 'zaposlenih v občini' nahaja v tujini (1500 občanov). In nekako polovica teh zdomcev so kvalificirani delavci. V zdravstvenem domu v Brežicah niso mogli dobiti zobozdravnika - in nekaj zobozdravnikov je od tam odšlo v tujino pred leti... Zdaj so ponudili tem ljudem možnost privatne prakse, v upanju, da jih bo morda to privabilo nazaj...

Ta primer kriči v nebo: jugoslovanski delavec zasluži za 1 uro svojega dela v tovarni od 3.70 marke do 3.90, matično podjetje v domovini, ki ga je 'poslalo' v tujino, pa dobi zanj okrog 11 mark, na uro kajpak. I. STANIČ

HOTEL BLED

RIM ITALIJA

VIA S. CROCE IN GERUSALEMME 40

ROMA

(Telefon 777-102)

Lastnik: VINKO A. LEVSTIK

HOTEL BLED

Roma - Via S. Croce in Gerusalemme 40

Tel. 777-102

HOTEL DANIELA

Roma - Via L. Luzzatti 31

Tel. 750-587

OBIŠČITE NAS - OBIŠČITE NAS - OBIŠČITE NAS

KLIC TRIGLAVA

Uredništvo: 76 GRAEME ROAD ENFIELD MIDDX Tel.: ENField 5097

Uprava: BM / TRIGLAV LONDON W.C.I.

KLIC TRIGLAVA je politično neodvisen list, ki izhaja enkrat na mesec. Izdaja ga *SLOVENSKA PRAVDA*, združenje svobodnih in demokratičnih Slovencev. Njeno mnenje predstavljajo le članki, ki so podpisani od izvršnega odbora. Urejuje Dušan Pleničar.

Enoletna naročnina:

Anglija: 1.10.0	Finska: 13.-	Nemčija: 16.-
Argentina: 650.- (1300.-)	Francija: 15.-	Švedska: 20.-
Avstralija: \$A 4 (\$A 7)	Italija: 2500.-	Urugvaj 60.- (120.-)
Avstrija: 50.-	J. Afrika 4.- (R 7)	U.S.A.: 5.00 (\$ 8.50)
	Kanada: 5.00 (\$ 8.50)	

Naročnina za letalsko dostavo je navedena v oklepajih.

Poverjeniki:

Avstralija: Pavla Miladinović, 12 Oxford Road, Ingleburn, N.S.W.

Italija: Saša Rudolf, Via Verniellis 24, Trieste 316

Južna Amerika: Franc Oblak, Mendoza 5663, Buenos Aires, Argentina

Sev. Amerika: Tine Kremžar, 11047 - 110 St., Edmonton, Alta., Kanada